

CIPRAINFO

Prihodnost v Alpah
**Širjenje znanja,
povezovanje ljudi**

Nova zbornika
**Alpska mesta in
sprememba podnebja**

Commission Internationale pour la Protection des Alpes
Internationale Alpenschutzkommission
Commissione Internazionale per la Protezione delle Alpi
Mednarodna komisija za varstvo Alp

www.cipra.org

Draga bralka, dragi bralec,

pred dvema letoma je CIPRA začela izvajati projekt »Prihodnost v Alpah«, enega najbolj ambiciozno zastavljenih podvigov v njeni več kot petdesetletni zgodovini. Cilj projekta je sprožiti najpomembnejša vprašanja o prihodnjem razvoju alpskega prostora in najti jasne odgovore nanje. Pri tem niso bile opravljene nove raziskave, ampak so bili uporabljeni obstoječi izsledki znanosti in razprav. Spoznanja, pridobljena v okviru projekta »Prihodnost v Alpah«, služijo kot podlaga vsem tistim, ki se v Alpah kakor koli ukvarjajo z varstvom narave in najpomembnejšimi vprašanji regionalnega razvoja. O teh temah so bile organizirane različne delavnice, prav tako tudi Omrežje občin »Povezanost v Alpah« izvaja svoj projekt, v okviru katerega v praksi uresničuje rezultate projekta »Prihodnost v Alpah«. Poleg tega bodo omenjeni rezultati CIPRI in njenim partnerskim organizacijam koristili kot izhodišče, na katerem bo mogoče v prihodnje oblikovati lastno politiko in izvajati lastne projekte.

Zahvaljujoč velikodušni finančni podpori sklada MAVa in intenzivnemu delu nekaterih priznanih strokovnjakov je danes na voljo velik del pridobljenih rezultatov. O najpomembnejših se boste lahko seznanili v tokratni številki informativnega biltena CIPRA-Info. Vse, ki se želijo poglobljeno ukvarjati z izsledki projekta, vabimo, da se poglobijo v podrobna poročila in gradiva, ki smo jih objavili na naših spletnih straneh. Poleg tega bo CIPRA konec leta 2007 objavila 3. poročilo o Alpah, kjer bodo v privlačni in bralcu prijazni obliki objavljena tudi spoznanja, pridobljena v okviru projekta »Prihodnost v Alpah«.

Da bi delo ekspertov lahko uporabljali tudi v organizacijah, ki so članice CIPRE, je bila decembra 2006 v Schaanu organizirana delavnica, na kateri je CIPRA pripravila poseben dokument, imenovan Schaanski memorandum za prihodnost v Alpah. Ta povzema izsledke projekta v najpomembnejših točkah, ki so pomembne za NVO. Omenjeni dokument bo v prihodnjih letih temeljna podlaga delovanju CIPRE. Želim si, da bo o Schaanskem memorandumu za prihodnost v Alpah in rezultatih projekta, ki so povezani z njim, tekla poglobljena razprava ne le v CIPRI, ampak tudi v njenih članskih organizacijah.

A handwritten signature in dark ink, reading 'Dominik Siegrist'. The script is fluid and cursive.

Dominik Siegrist, predsednik CIPRE International

Vsebina

© CIPRA International

Prihodnost pripada tistim, ki jo sooblikujejo. V Alpah delujejo številne spodbude z več tisoč aktivisti v vlogi snovalcev prihodnosti, a večina od njih se ne zaveda, da poskušajo iste probleme kot oni sami rešiti tudi drugi. In na tem mestu nastopi »Prihodnost v Alpah«, projekt Mednarodne komisije za varstvo Alp (CIPRA), katerega namen je na celotnem območju Alp zbrati obstoječe strokovno znanje, pridobljeno z izkušnjami, ga urediti in ponuditi tistim, ki ga potrebujejo.

Stran 4

- 4 Širjenje znanja**
Iskanje zakladnice znanja
- 6 Ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni**
Od umetnosti lesene gradnje do zavitkov sena
- 10 Socialna kompetenca**
Virtualni planinski svet, kulturni prazniki in menjalne borze
- 14 Zavarovana območja**
Biotska raznovrstnost se izplača
- 18 Mobilnost**
Od klausa, vaškega avtomobila, do ponovnega odkritja železnice Merano-Mals
- 22 Načrtovanje in odločanje**
Samoupravni referendum v Pustriški dolini (Val Pusteria/Pustertal) in obnova varovalnega gozda v Hintersteinu
- 26 Spremembe v politiki**
Uresničevanje znanja, izraba lokalnih potencialov
- 31 Povezovanje ljudi**
Sodelovanje in povezovanje v mreže kot ključ do uspeha
- 33 Začelo se je izvajanje projektov**
NENA in Dynalp² uresnicujeta rezultate projekta »Prihodnosti v Alpah«
- 34 Nova zbornika**
Taljenje ledenikov in nove oblike sodelovanja
- 36 Prihodnost konkretno**
Schaanski memorandum za prihodnost v Alpah

© Bruno Klomfar

V času, ko se država vse bolj umika in ko postajajo socialne strukture vse bolj prožne, si morajo prebivalci sami pomagati, postati morajo inovativni in oblikovati projekte. Istočasno se morajo znati organizirati, če želijo vplivati na sprejemanje odločitev in uveljavljanje svojih interesov.

V zadnjih letih so zaradi zahtev EU ali nacionalnih vlad postali pomembni procesi kooperativnega načrtovanja.

Za uveljavitev trajnostnega razvoja na območju Alp ne zadostuje, če vnesemo trajnostne cilje v politične programe. V proces je treba vključiti tudi čim večje število tistih, ki jih zadeva politika, zlasti na lokalni ravni. Kjer lokalne in regionalne organizacije znajo izkoristiti svoj politični manevrski prostor, tam je tudi več možnosti, da bodo trajnostni projekti uspešni.

Stran 6

© CIPRA International

Več kot 40 znanstvenikov, načrtovalcev in praktikov je za potrebe projekta »Prihodnost v Alpah« leto dni raziskovalo in zbralo strokovno znanje, ki obstaja v sedmih alpskih državah, in prišlo so do zaključka, da so najpomembnejše strategije, s katerimi je mogoče obvladovati in spodbujati trajnostni razvoj, intenzivno sodelovanje in medsebojno povezovanje v mreže.

Stran 31

Projektna faza zbiranja strokovnega znanja in izkušenj »alpKnowhow« je zaključena.

Iskanje zakladnice znanja

Prihodnost pripada tistim, ki jo sooblikujejo. V Alpah delujejo številne spodbude z več tisoč aktivisti v vlogi snovalcev prihodnosti, a večina od njih se ne zaveda, da poskušajo iste probleme kot oni sami rešiti tudi drugi. In na tem mestu nastopi »Prihodnost v Alpah«, projekt Mednarodne komisije za varstvo Alp (CIPRA), katerega namen je na celotnem območju Alp zbrati obstoječe strokovno znanje, pridobljeno z izkušnjami, ga urediti in ponuditi tistim, ki ga potrebujejo.

© CIPRA International

Kraj dogajanja št. 1: piemontska dolina Valle Varaita. Skupina mladih poskuša župana in občinske svetnike prepričati, da bi zgradili večnamenski občinski center. Ponovno bi lahko odprli vrtec, ki so ga zaprli pred tremi leti, prostore v centru bi dobila tudi trgovina z živili in kulturno društvo. A kako ravnati, da bo načrt uspel? Bi morda pri projektu sodelovale tudi sosednje občine, ki se spopadajo s podobnimi problemi? Ali bi veljalo izkoristiti nacionalna in evropska subvencijska sredstva?

Številna vprašanja z vnaprej znanimi odgovori

Kraj dogajanja št. 2: Kobarid v dolini reke Soče v Sloveniji. Gre za območje, kjer je gozdarstvo pomembna gospodarska veja. Trenutno v teh krajih les izvažajo v druge države, kjer ga tudi predelajo. Zakaj pa ne bi lesa predelali sami, se sprašujejo podjetniki. To bi ustvarilo nova delovna mesta, nastala bi nova podjetja, mogoče celo nove panoge. Manj prebivalcev bi se moralo na delo voziti drugam, morda bi potem več mladih v domačem kraju videlo perspektivo in tu tudi ostalo. Kje v Alpah poznajo primere tovrstnih samoorganiziranih verig ustvarjanja dodane vrednosti, po katerih bi se lahko zgledovali? Na koga bi se morali obrniti, da bi pojasnil, kako ravnati, da bi bili pri tem uspešni? Novice so v tem primeru dobre, saj na vsa vprašanja že obstajajo odgovori: v bogatih izkušnjah, ki so bile pridobljene drugje. Žal je komajda znano, kaj vse vedo in znajo ljudje v Alpah, in prav to je cilj projekta CIPRE »Prihodnost v Alpah«: zbrati obstoječe znanje, ga urediti in dati na razpolago vsem, ki se zanj zanimajo. Še zlasti je pri tem pomembno to, da se bodo z uspešno izpeljanimi projekti in dragocenimi izkušnjami iz vsakdanjega življenja lahko seznanili tudi drugi.

Leto dni je več kot 40 znanstvenikov, načrtovalcev in praktikov na območju Alp zbiralo strokovno znanje za šest vsebinskih sklopov projekta. Rezultat njihovega sodelovanja je edinstvena raziskava, ki podaja pregled nad načrti, strategijami političnega ukrepanja in projekti na območju Alp.

Učenje iz izkušenj, ki sega prek meja

Pri tako zapletenem postopku je morala CIPRA najprej premagati nekaj ovir. Dragoceno znanje, ki je sicer nujno za oblikovanje prihodnosti, je porazdeljeno med sedem alpskih držav. Jezikovne ovire preprečujejo tok informacij, pravni in upravni sistemi so različni. Vendar je prenos znanja smiselni, saj so področja delovanja in izzivi skupni: kmetijstvo, gozdarstvo, turizem, smučarski športi, promet, podnebne spremembe, ohranjanje kulturne in biotske raznovrstnosti. Čeprav se projekti med seboj še tako zelo razlikujejo, se pridobljenih izkušenj ne da kar tako posnemati, lahko pa se iz njih kaj koristnega naučijo drugi ali pa v njih dobijo nov navdih.

»Ljudi v Alpah želimo spodbuditi, da bodo svojo prihodnost vzeli v lastne roke,« je pojasnil koordinator CIPRE Wolfgang Pfefferkorn. Vse preveč projektov se zaključijo neuspešno, ker izvajalci

nimajo znanja o tem, kako jih izvajati v praksi. Prav to želi spremeniti projekt »Prihodnost v Alpah«, ki se je osredotočil na naslednjih šest vsebinskih sklopov:

- **Ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni:** Kako pri ustvarjanju verig dodane vrednosti učinkoviteje izkoristiti lokalne in regionalne vire?
- **Socialna kompetenca:** Kako okrepiti socialno kompetenco posameznika in skupnosti zlasti na območjih z neugodnimi možnostmi za razvoj?

Vse preveč projektov se zaključi neuspešno, ker izvajalci nimajo znanja o tem, kako jih izvajati v praksi.

- **Zavarovana območja:** Kako lahko zavarovana območja istočasno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in k ustvarjanju dodane vrednosti na regionalni ravni?
- **Mobilnost:** Katere rešitve v smislu trajnostnega razvoja obstajajo za turistični in pristočasni promet ter promet dnevnih migracij?
- **Načrtovanje in odločanje:** Kako lahko nove oblike odločanja prispevajo k temu, da postane dogovarjanje o pravicah do rabe prostora z vidika trajnostnega razvoja učinkovitejše?
- **Spremembe v politiki:** Kako spremeniti politiko, da bi bolje prispevala k trajnostnemu razvoju in da bi se dobre ideje učinkovito prenesle v prakso?

Strokovnjaki postavijo na ogled vzorčne projekte

Šest ekspertnih skupin v mednarodni sestavi je leto dni na alpskem območju zbiralo znanje iz izbranih šestih sklopov. Rezultat sodelovanja več kot štiridesetih znanstvenikov, planerjev in ljudi, ki delujejo v praksi, je edinstvena raziskava, ki – prvič doslej – ponuja celovit pregled načrtovanega dela, politik in projektov na območju Alp. V nadaljevanju so predstavljena obsežnejša poročila ekspertnih skupin, sicer pa je vsebina poročil dostopna tudi na domači spletni strani projekta (gl. »Podatki in dejstva«).

Pomemben element raziskovalne faze »alpKnowhow« je bilo iskanje vzorčnih projektov, ki so še posebej izstopali zaradi dobre organiziranosti, uspešnosti in inspirativnosti. Opravljenemu pregledu primerov najboljše prakse je poleti 2005 sledil vsealpski natečaj, na katerem so lahko udeleženci kandidirali z lastnimi projekti za vsakega od šestih vsebinskih sklopov. V vsaki kategoriji je bil nato izbran najboljši projekt, ki je prejel nagrado v višini 25'000 evrov. Odziv javnosti je bil izreden, saj je na natečaju kandidiralo kar 572 projektov. Med drugimi so bili nagrajeni projekt »Umetnost lesene gradnje na območju Bregenskega gozda« (Holzbaukunst Bregenzerwald) iz Avstrije, krajinski park Logarska dolina iz Slovenije, ki ga v okviru lastne družbe upravljajo krajevni deležniki, in prav tako iz Avstrije občina Werfenweng zaradi svojih prizadevanj na področju trajnostne mobilnosti.

»Morebitnim uporabnikom se moramo približati z aktivnostmi, jim omogočiti dostop do našega znanja in jim pomagati,« je dejal direktor CIPRE Andreas Götz. To je tudi razlog, da »alpKnowhow« spremljajo še drugi elementi. CIPRA zagotavlja po-

membnim ciljnim skupinam, tj. deležnikom, multiplikatorjem, županom, članom občinskih svetov, uradnikom, podjetnikom, članom NVO, planerjem, območnim vodstvenim organom in akcijskim skupinam v okviru projekta LEADER, dostop do zbranega gradiva v projektni fazi »alpService«. Poleg spletne podatkovne zbirke je CIPRA organizirala tudi vrsto delavnic v alpskih državah z namenom, da spodbudi posredovanje strokovnega znanja v osebnih stikih in pri medsebojnem učenju, na ekskurzijah in pri delu v manjših skupinah. Eden od pomembnih tiskanih medijev, ki bodo omogočili dostop do zbirke zbranega znanja, bo publikacija 3. poročilo o Alpah, ki bo napisano v poljudnoznanstvenem jeziku in bo izšlo leta 2007. Znanje, pridobljeno v fazi »alpKnowhow«, bodo udeleženi v praksi uresničevali v projektnem delu »alpPerformance«. V ta namen bo CIPRA spremljala izvajanje izbranih pilotnih projektov, npr. zmagovalcev natečaja 2005.

Michael Gleich, znanstveni delavec in publicist

Pregled primerov najboljše prakse se je zaključil v vsealpskem natečaju. Pri iskanju vzorčnih projektov se je izkazalo, da med njimi obstajajo številni primeri, ki jih velja posnemati.

Podatki in dejstva projektu »Prihodnost v Alpah«

Nosilec projekta: CIPRA International

Trajanje projekta: 2004-2007

Obseg sredstev: 2,4 mio. EUR

Financiranje projekta: Sklad za varstvo narave MAV/CH

Jeziki: D, E, F, I, Slo

Spletni naslov: www.cipra.org/prihodnost

Spletna podatkovna banka vsebuje (možen prenos datotek):

- okoli 240 izvlečkov iz strokovne literature o stanju na področju znanja
- okoli 160 primerov dobre prakse iz celotnega alpskega prostora
- okoli 570 projektov, ki so kandidirali na vsealpskem natečaju poleti 2005

Kontaktna oseba: aurelia.ullrich@cipra.org

Poleg naravnih virov sta največja zaklada Alp sposobnost in zavzetost ljudi

Od umetnosti lesene gradnje do zavitkov sena

Zaradi odseljevanja prebivalstva in nebrzdane rasti turizma lahko sicer stokamo in tarnamo in pri tem ne storimo ničesar. Lahko pa dokažemo, kako je mogoče tudi z lokalnimi viri zaslužiti denar in ustvariti stalna delovna mesta.

© Berchold/Luttenberger

portna središča, mesta in industrijska območja rastejo naprej, medtem pa propadajo številne gorske regije, privlačne zaradi krajine in katerih okolje je še neokrnjeno, in izginjajo tradicionalne kulturne oblike, kot so rokodelstvo, planšarstvo in živinoreja. CIPRA je prepričana, da se je takemu trendu treba upreti: krajina in kulturna tradicija sta podlaga za trajnostno gospodarjenje in ju je treba zato ohraniti in nadalje razvijati.

Negativne posledice, ki jih tako občutljivo okolje občuti zaradi prometa in obremenjevanja s škodljivimi snovmi, se jasno odražajo v turističnih središčih in bivalnih naseljih dnevnih migrantov. Težišče regionalnega razvoja morata zato biti ustvarjanje in diverzifikacija delovnih mest, ki se bosta skladala z občutljivim okoljem in njegovimi lokalnimi viri.

Dolgoročne pozitivne posledice ekonomskega razvoja

Da je ta edinstvena krajina ogrožena, so uvideli številni prebivalci alpskega prostora. K zavarovanim območjem so bili priključeni pasovi visokogorja zaradi občutljivosti ekosistema s skromno floro in favno ter izginjajočimi ledeniki. Varstvo te kulturne krajine bi moralo imeti prednost pred gospodarskimi naložbami tudi tam, kjer sicer človek že stoletja posega v naravno okolje, pri gospodarjenju na planinah.

Številni pastirski stanovi in planinska zatočišča, hlevi in skednji za seno, ki so danes prazni, so spremenjeni v počitniške hiše oz. stanovanja. Ohranjanje stare gradbene strukture je do neke mere zagotovo smiselno, menijo eksperti v raziskavi, ki jo je naročila CIPRA. Vendar pa lahko intenzivna pozidava v zimskošportnih središčih in njihovi okolici zaradi izključno sezone zasedenosti kapacitet ustvarja le malo dodane vrednosti, kvari »klasično« alpsko sce-

Težišče regionalnega razvoja morata biti zato ustvarjanje in raznolikost zaposlitvenih možnosti, ki se bosta skladala z občutljivim okoljem in njegovimi lokalnimi viri. Les iz alpskih gorskih gozdov ni le idealen gradbeni material, temveč tudi pomemben obnovljivi vir energije.

Za podeželske regije v Alpah je pogosto značilna manjša gospodarska rast in – v primerjavi z mesti in aglomeracijami – manjša izbira poklicev, s tem pa tudi manjša možnost zaposlitve. Številna delovna mesta so bila v zadnjih desetletjih ukinjena zaradi globalizacije in prestrukturiranja kmetijstva, marsikatera gorska regija je skorajda v celoti izgubila svoje prebivalce.

Nebrzdana rast mest in turističnih središč po eni strani, zapuščene gorske vasi in propadajoče planine po drugi: zimskoš-

nerijo in s tem razvoj ekološkega turizma v letni sezoni. Ravno v trenutku, ko naj bi zaradi podnebnih sprememb in segrevanja ozračja ustvarili nove oblike turističnih atrakcij v vedno krajših zimskošportnih sezonah, je prekomerna zazidava postala sama sebi napoti.

Varstvo podnebja z rabo lesa regionalnega izvora

Ena od očitnih sprememb v alpski krajini je njena vedno večja gozdnatost: od leta 1850 so se površine, ki jih porašča gorski gozd, povečale za več kot 30 %. Doslej je veljalo, da bujno razraščeni gorski gozdovi ovirajo razvoj turizma, a nove študije so pokazale, da gostov ne motijo gozdovi, medtem ko domačini žalujejo za krajino z nekdanjo tako značilnimi travniki in pašniki svojih praočeta. Po drugi strani je zdrav gorski gozd zaslužen za ustvarjeno dodano vrednost: petina alpskih gozdov izpolnjuje varovalno funkcijo, prispeva k utrjevanju strmih pobočij ter preprečuje zemeljske in snežne plazove.

Čeprav trajnostno lesno gospodarstvo pomeni uresničevanje varstva okolja v praksi, se domači les še vedno premalo izkorišča kot »dobavitelj« domačih surovin. Les ni le idealen gradbeni material, temveč je tudi pomemben obnovljivi vir energije z nevtralno bilanco CO₂.

Ekspertna skupina zato priporoča, da se kot »vir« izkoristijo edinstvena alpska krajina in domači viri čiste energije (les, veter, voda, biomasa kot najpomembnejši viri v regiji) in da se pri tem kot »vir« razume tudi socialna in regionalna identiteta prebivalcev. Če bi uspelo ustvariti verigo trajnostnih storitev in proizvodov, ki so značilni za Alpe, bi tudi ranljivo okolje ostalo v stabilnejšem ravnovesju, denimo zaradi krajših prevoznih poti in ne nazadnje zaradi novih zaposlitev, ki bi upoštevala biotsko raznovrstnost v Alpah in bila spričo vedno širše globalizacije in liberalizacije, ki sta zajeli svetovni trg, manj dovzetna za različne krize.

Vseh teh globalnih tendenc, ki krepijo središčna naselja in slabijo periferne regije, ne bodo mogle zaustaviti tudi najboljše in najustvarjalnejše pobude v Alpah, če jih ne bo podprla ustrezna politika: prihodnji razvoj v Alpah je zato v veliki meri od-

visen od zakonodaje, ki ureja gorska območja, in s tem povezanih evropskih in nacionalnih programov in instrumentov podpore. Zato CIPRA tudi zahteva, da se obstoječi instrumenti in zahteve stalno preverjajo, ocenjujejo in optimirajo. To je bistvena podlaga za trajnostni regionalni razvoj.

Osrednja vprašanja, ki si jih je zastavila ekspertna skupina v okviru projekta »Prihodnost v Alpah«, so naslednja: kako izkoristiti regionalne in lokalne možnosti ustvarjanja uspešnih verig proizvodov in storitev, kako bi lahko bile obstoječe mreže še koristnejše in kako bi jih bilo mogoče razširiti, kako širiti nove ideje in spodbujati sodelovanje, kako imajo lahko deležniki obojestransko korist od svojega znanja in izkušenj? Strokovnjaki so zasnovali naslednja priporočila:

- Regije si morajo prizadevati za dolgoročne strategije, ki izkoriščajo lokalne potencialne. Udeleženci lahko s pomočjo prenosa interdisciplinarnega znanja in sodelovanja na nadregionalni ravni razvijejo modele, ki so prilagojeni potrebam lastne regije.
- Deluj lokalno, misli globalno! Alpske regije bi morale potrebe zunajalpskega trga z mislijo na prihodnost povezati z notranjegospodarskimi strukturami in socialnimi strategijami.
- Spodbujati je treba razvoj storitev, ki so na visoki kakovostni ravni in ohranjajo naravne vire, npr. ekološki turizem, upravljanje in obvladovanje naravnih nesreč (npr. zemeljskih in snežnih plazov).
- Podpreti je treba razvoj edinstvenih in za Alpe specifičnih proizvodov in storitev (alpine unique selling points), ki se tržijo načrtno in z oznakami regionalnega porekla.
- Dolgoročni uspeh vzorčnih projektov je v veliki meri odvisen od vplivnih vodstvenih kadrov, ki poznajo trg in so sposobne voditi kompleksne projekte. Izvedba podiplomskega izobraževanja na temo razvoja alpskega prostora bi lahko bila namenjena spodbujanju usposobljenosti ključnih deležnikov. To priporočilo ekspertov se sklada z zahtevo CIPRE po usposabljanju kadrov in vzpostavljanju institucij (capacity building). Da bi pristojnost odgovornih in udeležencev projektov še razširili, CIPRA podpira različne

ukrepe za izvedbo izobraževanja in nadaljnje usposabljanja.

Na podlagi lastnih podatkovnih baz, aktualnih publikacij, intervjujev in spletnih raziskav je ekspertna skupina CIPRE izbrala 29 vzorčnih projektov iz šestih alpskih držav (www.cipra.org/prihodnost), ki trajnostno gospodarijo in pri tem zgledno prispevajo k ustvarjanju dodane vrednosti domače regije. Da bi lahko vse te pobude postale pravilo, so potrebni izboljšani okvirni pogoji: CIPRA zato EU, alpske države in regije poziva k uresničevanju trajnostne regionalne politike, ki si to ime dejansko zasluži. V nadaljevanju so predstavljeni trije vzorčni projekti.

© CIPRA International

© Coopérative Valplantes

Od leta 1850 so se površine, ki jih porašča gorski gozd, povečale za več kot 30 %. Čeprav trajnostno lesno gospodarstvo pomeni uresničevanje varstva okolja v praksi, se domači les še vedno premalo izkorišča kot »dobavitelj« domačih surovin.

Gojenje, zbiranje, sušenje in predelava zdravih zelišč potekajo v skladu s pravili in zahtevami po kakovosti, kot jih je predpisala švicarska organizacija za ekološko pridelavo BioSuisse.

1. primer: Vorarlberg (Avstrija)

www.holzbaukunst.at

Nagrajeni projekt natečaja CIPRE
»Prihodnost v Alpah« 2005

Umetnost lesene gradnje v Vorarlbergu Združenje za kakovostno leseno gradnjo »Qualitätsgemeinschaft Holzbau Vorarlberg« je klasičen primer verige dodane vrednosti na regionalni ravni, ki sega od lastnikov gozdov do tesarjev in mizarjev. Osrednjo skupino projekta predstavljajo vorarlberški lastniki žagarskih obratov, dobavitelji izdelkov industrijsko-obrtne dejavnosti ter izbrana skupina arhitektov, članov projektivnih birojev in strokovnjakov lesno-gozdarske stroke.

Material, ki ga dobavljajo šest let staremu združenju, izvira iz trajnostno gojenih gozdov bele jelke z območja Großes Walsertal. Pri tem se uporabljajo in poglobljajo znanje in izkušnje vorarlberških strokovnjakov za leseno gradnjo. Vodilo združenja, ki šteje 82 članov, je širiti leseno gradnjo na najvišji ravni v skupnem trženju, usposabljanju in lobiranju. Tudi lobiranje je potrebno, če želimo zasebne in občinske investitorje prepričati, da za gradnjo ni nujno uporabljati samo skandinavskega ali celo tropskega lesa, temveč da lahko visok standard dosega tudi domači les.

Les iz domače regije za inovativno arhitekturo

Številni primeri zahtevne lesene in steklene arhitekture sodobnega časa in posrečeni primeri obnove starih stanovanj na območju Vorarlberga govorijo zase, združenje pa je opozorilo nase tudi z dvema uspešnima pobudama:

prva je podelitev vorarlberške nagrade za umetnost lesene gradnje, ki je razpisana vsako drugo leto in se lahko pohvali z visoko udeležbo. Druga pobuda je projekt Prihodnost lesene gradnje (»HolzbauZukunft«), ki sestoji iz natančno izdelanega študijskega in subvencijskega programa usposabljanja za mizarje in tesarje. Ob zaključku šolan-

ja se mladi tesarji udeležijo tradicionalne ekskurzije na Švedsko, kjer imajo priložnost seznaniti se s tamkajšnjo kulturo lesene gradnje.

Ključna oseba in avtor idej je direktor združenja Matthias Ammann iz Feldkircha, ki kot nekdanji sodelavec vorarlberške gospodarske zbornice vzdržuje pomembne stike s politiki, gospodarstveniki in okoljskimi skupinami. V zadruugo je vključenih 45 mizarskih podjetij, 38 lastnikov gozdov, žagarski obrati in lesnopredelovalna podjetja. Letni proračun v višini skoraj 900'000 evrov se deloma financira iz sredstev EU in sredstev, ki jih prispevajo domači sponzorji, npr. Raiffeisnova banka, Vorarlberške elektrarne ali gospodarska zbornica.

Razcvet arhitekturnega turizma

Rezultat je viden: iz lesa je bilo zgrajenih 60 javnih zgradb, od tega osem objektov v celoti iz domače bele jelke. Potrebe po domačem gradbenem lesu so se od takrat dalje podvojile: 60'000 kubičnih metrov več posekanega lesa na leto pomeni za lastnike gozdarskih in žagarskih pod-

jetij dodaten vir prihodkov v višini 6,6 mio. evrov in nove zaposlitve v 32 podjetjih. Kljub kriznemu položaju v gradbeni obrti in vedno širši uporabi mehanizacije se je na področju lesne obrti število zaposlenih od leta 1997 dalje povečalo s 700 na 900.

Drug stranski učinek je razcvet izletništva: samo zaradi sodobnega lesnega diza-

Kako bi lahko obstoječe mreže postale še koristnejše, kako bi jih bilo mogoče razširiti?

jna je v Vorarlberg odpotovalo 40'000 do 50'000 arhitektov turistov. Zanimanje za sodelovanje so pokazali tudi proizvajalci oken in lončenih peči.

2. primer: Valais (Švica)

www.valplantes.ch

Projekt v končnem izboru natečaja CIPRE »Prihodnost v Alpah« 2005

Valplantes Bio Alp Tea

Valplantes je kmečka zadruga, ki se ukvarja z ekološko pridelavo zeliščnega čaja in zdravilnih rastlin. Ustanovljena je bila leta 1987 v francoskem delu švicarskega kantona Valais. Približno 150 družin iz kraja Sembrancher in okoliških hribovskih vaseh vzgaja, zbira, suši in predeluje zdravilna zelišča po pravilih in zahtevah za izpolnjevanje kakovosti, kot jih je predpisala švicarska organizacija za ekološko pridelavo BioSuisse. Dejavnost kmetom in njihovim družinam ne prinaša le pomembnega stranskega zaslužka, temveč ohranja življenje v hribovskih občinah, ki jih sicer ogroža odseljevanje prebivalcev.

Zelišča so raznovrstna: od planike in žajblja prek mete do divjega janeža, suličastega trpotca in timijana. Pridelovalci, katerih delo s svetovanjem spremlja jo v raziskovalnem središču RAC v kraju Conthey Châteauneuf in na kantonalni visoki šoli za inženirje Ecole d'Ingénieurs v Valaisu, so na tržišče uspešno lansirali prvi alpski ledeni biočaj na svetu – Bio Alp Tea.

Zaradi žajblja in timijana nova delovna mesta

Projekt pozitivno vpliva na okolje in gospodarstvo, saj se zaradi ekološke pridelave ohranjajo tradicionalna delovna mesta v kmetijstvu, varuje se edinstvena alpska

© Bruno Klotz

Več primerov lesene gradnje na najvišji ravni: vorarlberška metoda lesene gradnje je pripomogla k večjim potrebam po domačem gradbenem lesu, ki se uporablja v inovativni arhitekturi.

travniška flora, vse to pa kot stranski učinek deluje privlačno za ekološki turizem. V zadrugi so odprli pet delovnih mest. Na letnih skupščinah imajo tako veliki kot mali proizvajalci enako pravico glasovanja. Prav tako je vidna tudi energijska bilanca. Ker na strmih pobočjih uporaba strojnega parka ni mogoča, je treba delo opraviti ročno, prav tako se zaradi naravnega sušenja zelišč prihrani energija in obseg prometa.

Tudi za ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni je zadruga Valplantas BioTea aktivna postavka: zadruga namreč na leto proizvede, požanje in v večjih švicarskih verigah živilskih prodajaln trži več kot 100 ton ekološko pridelanih zelišč in ima letni promet v višini do 1,3 mio. EUR. Zlasti za kmečke žene z majhnimi otroki, ki lahko delajo le doma, in starejše družinske člane je ta dejavnost dodaten vir zaslužka in ohranjanje alpske tradicije.

3. primer: Allgäu (Nemčija)

www.pfronten.de

»Heu-Vital«

Medtem ko seno marsikje ne pomeni nič drugega kot le na soncu posušeno travo oz. ročno ali strojno pokošeno krmo, pa v Pfrontnu v nemškem Allgäu »vitalno seno« predstavlja koncept trajnostnega turizma, ki je seno z visokogorskih travnikov odkril ne le kot surovino, temveč tudi kot sredstvo za ohranjanje zdravja in dobro počutje.

Seno se prideluje izključno na zavarovanih gorskih travnikih, ki jih kosijo le enkrat letno in jih ne gnojijo, paša na njih pa je prepovedana. Najpomembnejše pri tem je, da zraste na kvadratni meter travnika tudi do 70 različnih zdravilnih zelišč. V Pfrontnu iz te surovine izdelujejo svitke sena (senena zelišča, napolnjena v majhnih vrečkah, ki jih pod paro segrejejo na 50°C), na voljo so tudi masaže z uporabo sena, blazine, flis, olje in drugi kozmetični izdelki, žganje, liker – iz sena.

Seno za zdravje, v užitek in kot vir dohodka

Kot alternativa običajnim subvencioniranim storitvam je seno domača surovina in kot taka za marsikaterega gorskega kmeta atraktiven in okolju prijazen vir dohodka. Seno pomaga ohranjevati krajino, sploh pa pozitivno vpliva na celotno ver-

igo dodane vrednosti v zvezi s turizmom in to od gostiln in kmečkih turizmov do hotelov s štirimi zvezdicami. Pfronten je tako zaradi projekta, ki ga izvaja skupaj s podjetjem za trženje BWT Kurmittel GmbH, hotelirskim in gostinskim združenjem ter različnimi pfrontenskimi pobudami, pogosto deležen precejšnje medijske pozornosti tudi v drugih regijah.

Swantje Strieder, Zeitenspiegel

© Pfronten Tourismus

V allgäuski občini Pfronten pomeni »Heu-Vital« koncept trajnostnega turizma, ki je seno z visokogorskih alpskih travnikov odkril ne le kot surovino, temveč tudi kot sredstvo za ohranjanje zdravja in dobro počutje.

Viri in nadaljnje informacije

o ustvarjanju dodane vrednosti na regionalni ravni so objavljeni na www.cipra.org/prihodnost (v angleškem jeziku):

28 primerov dobre prakse

64 publikacij

poročilo ekspertne skupine (111 strani)

Ekspertna skupina, ki jo je pooblastila CIPRA

Peter Bebi (bebi@slf.ch), strokovni sodelavec na Švicarskem inštitutu za raziskovanje gozda, snega in krajine (WSL), Birmensdorf, Švica. **Alice Giulia Dal Borgo** (alice.dalborgo@guest.unimi.it), dr. znanosti za področje kakovosti okolja in regionalnega razvoja, strokovna sodelavka na Inštitutu za humano geografijo Univerze v Milanu, Italija. **Luis Fidschuster** (fidschuster@oear.co.at), vodja avstrijskega servisa mreže LEADER, Dunaj, Avstrija. **Johannes Heeb** (johannes.heeb@seecon.ch), dr. filozofskih znanosti II, geograf, višji strokovni sodelavec v podjetju Seecon, Wolhusen, Švica. **Karin Hindenlang** (karin.hindenlang@zuerich.ch), strokovnjakinja za biologijo divjih živali, znanstvena sodelavka na Švicarskem inštitutu za raziskovanje gozda, snega in krajine (WSL), Birmensdorf, Švica. **Corina Lardelli** (lardelli@slf.ch), strokovna sodelavka na Švicarskem inštitutu za raziskovanje gozda, snega in krajine (WSL), Birmensdorf, Švica. **Chiara Pirovano** (chiarongi@tiscali.it), strokovna sodelavka na Inštitutu za humano geografijo Univerze v Milanu, Italija, strokovna sodelavka pri WWF Italija, svetovalka pri različnih zavarovanih območjih. **Karl Reiner** (reiner@oear.at), strokovnjak za prostorsko načrtovanje, svetovalec za področje regionalnega razvoja in turizma v podjetju ÖAR-Regionalberatung GmbH, direktor Mreže evropskih turističnih destinacij z ekološko mobilnostjo (NETS), Dunaj, Avstrija. **Guglielmo Scaramellini** (guglielmo.scaramellini@unimi.it), vodja Inštituta za humano geografijo Univerze v Milanu, Italija.

Spletni izobraževalni projekti, sosedska pomoč in kulturna središča spodbujajo socialno kohezijo

Virtualni planinski svet, kulturni prazniki in menjalne borze

V času, ko se država umika in socialne strukture niso več tako toge, morajo prebivalci sami prevzeti pobude v svoje roke in se organizirati, če želijo spodbuditi proces odločanja na kraju samem.

© Thomas Ender – Talente-Tauschkreis Voralberg

Velika migracijska gibanja povzročajo konflikte v socialnih strukturah. V tem kontekstu postajajo vedno pomembnejši tradicionalno društveno življenje in inovativni projekti za ponovno ožvitev socialnih stikov.

Čeprav okoli 60 % alpskega prebivalstva živi v urbanih naseljih, je predstava o Alpah še vedno zaznamovana s hrepenjenjem o neokrnjenem gorskem svetu. Večina alpskih regij je v zadnjih desetletjih dejansko doživela velik demografski, družbenoekonomski in kulturni preobrat. Vse te drastične spremembe deloma temeljijo na dejavnikih, ki so danes prisotni povsod: modernizacija, globalizacija, večja mobilnost in komunikacija zahvaljujoč informacijski tehnologiji, kot sta mobilni telefon in internet.

- Število prebivalcev v Alpah se je od leta 1950, ko je znašalo 10,8 mio., do leta 2000 povečalo na 14,3 mio. 32-odstotna stopnja rasti je višja od splošne stopnje rasti prebivalstva v alpskih državah, ki znaša 26%. To je eden od znakov, da so Alpe zelo privlačna lokacija.

- Kljub splošnemu prirastku prebivalstva se je število prebivalcev v letih 1950-1980 znižalo skoraj v polovici vseh alpskih občin. Zlasti velja to za italijanski deželi Piemont in Furlanijo, Južno Dolinejo in Visoko Provanso v Franciji, nekatere predele švicarskega kantona Graubünden ter avstrijski deželi Štajersko in Spodnjo Avstrijo, kjer je število prebivalcev upadlo kar v 80 odstotkih občin. Prebivalstvo se je v letih 1981-2000 v skoraj tretjini občin v večinoma odročnejših predelih še vedno odseljevalo – odseljevanje je postalo tako obsežno, da so se spraznile cele vasi in da je v številnih dolinah skoraj nemogoče govoriti o obstoju »lokalne družbe«.

- Po drugi strani pa je v večini mest in večjih dolinah ter turističnih središčih opaziti občutno rast števila prebivalcev. Zaradi tega se je dramatično spremenila socialna struktura, kar je privedlo tako do pozitivne socialne in politične dinamike kot tudi do konfliktov, kot kaže primer nekaterih občin na obrobju mest, kjer imajo staroselci in priseljenci pogosto različna stališča glede prostorske in okoljske politike. V številnih smučarskih središčih je prišlo med avtohtonimi prebivalci, ki živijo od turizma, ter priseljenici in lastniki počitniških stanovanj tudi do političnih in socialnih sporov glede nadaljnjega razvoja turizma.

Politika, ki jo je izvajala večina alpskih držav, se je spreminjala: države so najprej subvencionirale gorska območja, nato so uvedle decentralizacijo, da bi tako ogroženim občinam in regijam omogoči-

le večje možnosti delovanja, in pri tem opustile opravljanje marsikaterih od suverenih nalog. V Švici, Italiji in Franciji so sprejeli zakone, prilagojene zahtevam gorskih občin, v Avstriji so pripravili posebne programe za ohranjanje hribovskih kmetij in spodbujanje splošnega regionalnega razvoja. Vsi ti ukrepi so v celoti ugodno vplivali na socialno kompetenco prebivalstva, ki je bilo tako pozvano k premisleku o nadaljnjem razvoju in ustreznem ukrepanju.

Za alpski svet so na splošno značilna velika nasprotja: po eni strani strukturalna šibkost in odseljevanje, ki povzroča razkroj socialnih vezi, po drugi strani velika privlačnost krajine, torej njena prekomerna raba in preobremenjenost, ki prav tako ogrožata socialno kohezijo. CIPRA zato zahteva vzpostavitev platforme, ki bo obsegala več regij oz. panog, pripravo projektov in ustanovitev partnerstev, ki bodo pri prebivalstvu ponovno povečali občutek solidarnosti in okrepili socialno kompetenco. CIPRA poleg tega opaza, da v alpski politiki prevladujejo moški. Družbena vloga ženske pogosto ni dovolj priznana, zato CIPRA zahteva tak razvoj v Alpah, v katerem bodo ženske močnejše zastopane v gospodarstvu, kulturnem in političnem življenju, še zlasti pa tam, kjer se sprejemajo odločitve.

Ekspertna skupina, ki jo je pooblastila CIPRA, se je v raziskavi ukvarjala zlasti s tremi vprašanji:

- Kaj pripravi ljudi do tega, da ne glede na gospodarske in okoljske možnosti ostanejo na območju Alp oz. se tja preselijo?
- Kako učinkujejo spremembe socialne strukture na trajnostni razvoj?
- Kako je mogoče krepiti socialno kompetenco posameznika in skupnosti?

Atraktivnost lokacije in sposobnost delovanja kot pojava, ki sta neodvisna drug od drugega

Ekspertna skupina je prepričana, da atraktivnost lokacije ni v prvi vrsti odvisna le od socialne kompetence, temveč jo določajo predvsem zaposlitvene perspektive in priložnosti za podjetja, prometna dostopnost in kakovost okolja. Atraktivnost lokacije za podjetja, posameznike in

družine je le redkokdaj povezana z družbeno dinamiko, za katero večina ljudi sploh ne ve ali jo komaj upošteva.

Po drugi strani pa so možnosti za delovanje v veliki meri odvisne od socialne kohezije, socialnega kapitala in skupnih interesov prebivalcev. Socialno kohezijo in skupne interese sta pogosto pokopala prav gospodarski razvoj Alp ter konkurenca med deležniki in lokalnimi skupnostmi.

V zvezi s tem je treba upoštevati zlasti dvoje:

- Odročna in redko poseljena območja morajo ostati dostopna in povezana z zunanjim svetom prek sodobnih komunikacijskih tehnologij in biti pripravljena za razvoj socialnega kapitala prebivalcev.
- V atraktivnih regijah mora priti do intenzivne socialne izmenjave med novopriseljenimi in staroselci, med nasprotniki in zagovorniki turizma. Prebivalci se ne smejo umakniti v lastne socialne skupine.

Skupno življenje priseljencev in dnevnih migrantov

Strokovnjaki, ki jih je pooblastila CIPRA, vidijo v »urbanizaciji« Alp prvi socialni izziv: širitev mest in priseljevanje v turistične kraje in vasi, ki so od velikih alpskih mest (München, Torino, Milano, Dunaj itd.) oddaljeni uro vožnje z avtomobilom, povzročajo na prizadetih območjih globoke socialne spremembe.

Pri domačinih je priseljevanje novih družin lahko vir ponosa v smislu »Pri nas je tako zelo lepo«, prav tako lahko povzroči večjo raznolikost in odprtost navzven. Vendar ni nujno, da tesni odnosi z družinami staroselcev sploh nastanejo. Izziv je torej v tem, da je treba poskrbeti za to, da prebivalci alpskih mest in lokalnih skupnosti med seboj razpravljajo o svojih idejah in projektih, da se soočijo z ohranjanjem in razvojem svojega socialnega, kulturnega, naravnega in gospodarskega okolja.

S priseljevanjem se povečuje tudi konkurenca na stanovanjskem trgu. Otroci staroselskih družin pogosto naletijo na težave pri iskanju stanovanj, zato strokovnjaki predlagajo, da občine strožje nadzorujejo špekulacije z nepremičninami, kot se pojavljajo v določenih predelih alpskega območja (npr. v Franciji), mladim

družinam pa omogočijo ugodne kredite in nakup gradbenih zemljišč po ugodnih cenah.

Ukrepi za preprečevanje bega možganov

Strokovnjaki ugotavljajo, da z območij, za katera je značilen proces odseljevanja, odhajajo predvsem mladi strokovnjaki. V

V času, ko se država vse bolj umika in ko postajajo socialne strukture vse bolj prožne, je izziv v vedno novem povezovanju prebivalcev med seboj.

takem primeru govorimo o begu možganov ali odtokanju znanja (brain drain). V švicarskih kantonih Valais in Uri je pri nekaterih starostnih skupinah stopnja odseljevanja dosegla tudi do 70 %, kanton Graubünden zaradi odseljevanja mlajše generacije vsako leto izgubi okoli 13 mio. švicarskih frankov, kar se posledično kaže v nesposobnosti ohranjanja številnih javnih služb (vrtci, šole, zdravniške ordinacije).

Številni alpski prebivalci bi seveda raje ostali v domačem kraju, če bi le dobili ustrezen zaposlitev in imeli ugodne možnosti, da si ustvarijo družino oz. poiščejo življenjskega partnerja. Če se odselijo, živijo kot vsi migranti v nekakšnih »šizofrenih razmerah«, v razdvojenosti med novim delovnim mestom in novim okoljem na eni ter hrepenenjem po domačem kraju na drugi strani.

Razprodaja tradicije prek turizma

Močna kulturna identiteta je običajno pomemben dejavnik socialne kohezije in kompetence in tudi zdravilo proti izoliranosti, osamljenosti, anonimnosti sodobnega življenja. Tako močna identiteta se pogosto pripisuje alpskim območjem, zlasti turističnim regijam, kjer se povezanost z lastnimi koreninami vidneje izraža

zaradi trženja folklornih elementov in izdelkov domače obrti.

Ekspertna skupina sviri pred takim nostalgичnim konceptom in razprodajo v obliki turizma, kajti to lahko pripelje do folklorizacije navidezne identitete. Po drugi strani pa obstajajo tudi pozitivni primeri spodbujanja domače kulture in

projekt »Tauschkreis Vorarlberg«, samoskrbni center Kempodium v Kemptnu) ali regionalni ravni lahko nastale vrzeli vsaj deloma zapolnijo.

V času, ko se država umika in socialne strukture niso več tako toge, vidi eksperimentalna skupina največji izziv pri krepitvi socialne kompetence na alpskem območju v tem, da je treba skupnost prebival-

sodelovanje med posameznimi področji in regijami ter istočasno usmerjati pogled tudi navzven.

- Kjer se država umika iz ohranjanja zagotavljanja infrastrukture in javnih storitev, je treba spodbujati nove pobude in združevati vire.

Strokovnjaki navajajo številne vzorčne projekte, ki večinoma izpolnjujejo postavljena merila za doseganje socialne kompetence.

Skupnosti v Alpah morajo upoštevati socialno raznolikost, tako da v organe odločanja in predstavniške organe vključujejo skupine prebivalcev, ki so številčno najslabše zastopane, denimo ženske, tujce in nove priseljence.

tradicije, ki prispevata k socialni izmenjavi in spodbujata k razmisleku o skupnih projektih: ne brez razloga je kulturni festival Rigodonaïres v francoskih Alpah Sud-Isère eden od vzorčnih projektov CIPRE (gl. besedilo v nadaljevanju).

Spodbujanje socialne angažiranosti

Pogosto se je povezanost, značilna za velike družine, umaknila napetim razmeram v malih družinah in tako prav v odročnih okoljih komajda preostane še kaj časa za socialne dejavnosti. Poleg tega država vedno bolj omejuje sredstva za izvajanje javnih storitev, kar še posebej občutijo mlade družine, brezposelni in starejši ljudje. Otroških vrtcev, šol in športnih objektov ni mogoče več vzdrževati, pošte, trgovine z mešanim blagom, zdravniške ordinacije in bolnišnice so zaprle svoja vrata, trgovine in gostilne obratujejo le še v času turistične sezone. Pobude za spodbujanje socialne in ekonomske izmenjave na lokalni (npr.

cev vedno znova povezovati, doseči, da med seboj organizirajo, jih spodbujati k večji udeležbi pri sprejemanju odločitev ravno takrat, ko gre za varstvo krajine in okolja, storitve za prebivalstvo, dostop do trga delovne sile in stanovanjskega trga.

Najpomembnejša priporočila skupine so naslednja:

- Skupnosti v Alpah morajo upoštevati socialno raznolikost, tako da v organe odločanja in predstavniške organe vključujejo skupine prebivalcev, ki so številčno najslabše zastopane, denimo ženske, tujce in nove priseljence.
- Ustvariti morajo skupno identiteto, ki bo sprejela tudi verske in kulturne manjšine; primer za to je vzorčni projekt »Prostor mladim«, ki ga izvajajo na slovensko-avstrijskem obmejnem območju.
- Pri načrtovanju morajo v večji meri upoštevati lokalne potrebe, spodbujati

1. primer: Graubünden, Švica

www.polo-poschiavo.ch

Nagrajeni projekt natečaja CIPRE »Prihodnost v Alpah« 2005

Polo Poschiavo/Puschlav

Valposchiavo, Bregaglia, Val Müstair, Valle Maggia, Valtellina, Valchiavenna so stranske doline v južni Švici in Lombardiji, ki danes niso več prometno tako odročne, kot je to bilo nekdaj. Projekt e-učenja na daljavo Polo Poschiavo je tamkajšnjim prebivalcem omogočil, da so se povezali s preostalim svetom. Polo Poschiavo je kompetenčni center za čezmejno poklicno usposabljanje, v okviru katerega potekajo videokonference in tečaji za pridobitev poklicnega, jezikovnega in računalniškega znanja.

Intenzivni e-tečaj po izteku poročniškega dopusta

K priljubljenosti projekta je pripomoglo dejstvo, da svoje uporabnike ne le obvešča, izobražuje in zabava, marveč daje tudi neslutene možnosti za pridobivanje političnih informacij in soodločanje. Pri projektu sodelujejo ženske, ki se po izteku porodnoškega dopusta želijo vrniti na delo, pa tudi obrtni mojstri, trgovci na drobno, kmetje in starejši občani. Od leta 2002 je bilo v sklopu pobude organiziranih že več kot sto tečajev. Nosilci projekta so kanton Graubünden, regije in občine ter združenje obrtnikov in samostojnih trgovcev. Letna proračunska sredstva, namenjena za izvajanje projekta, znašajo okoli 200'000 evrov.

2. primer: Sud Isère, Francija

www.bise-du-connest.tk

Festival Rigodonaïres

»Odkrivanje naših korenin pomeni razumevanje sedanjosti, da bi tako oblikova-

© Cassiano Luminati

© Cassiano Luminati

Poschiavo (Graubünden/Švica) je za svoje prebivalce poskrbel s ponudbo sodobnega kompetenčnega centra, ki spodbuja pridobivanje čezmejnega znanja v obliki videokonferenc, ter poklicnih, jezikovnih in računalniških tečajev.

li prihodnost,« se glasi vodilni motiv festivala Rigodonad'res, ki ga od leta 1998 vsako poletje organizira šest občin v francoskih Alpah Sud-Isère. »Rigodons« so kmečki plesi iz obdobja baroka in izvira iz francoske Dofineje.

Tradicionalna kultura navdušuje domačine in obiskovalce

Namen festivala je kulturno potovanje po gorskih vaseh, od katerih vsaka organizira svoj praznik s tradicionalnimi sprevali, srednjeveškimi baladami, igrami in plesi. Organizatorji želijo spodbuditi kulturno identiteto in oživiti izginjajoče tradicionalne kmečke običaje. Dejstvo, da kulturni festival spodbuja tudi okolju prijazen turizem, je za organizatorje pozitiven stranski učinek festivala. Potujoči festival istočasno prispeva k spodbujanju in razvijanju socialnih virov v krajih, kjer poteka tekmovalstvo in kjer je povezanost lokalnih skupnosti velikega pomena ter iz leta v leto močnejša.

3. primer: Vorarlberg, Avstrija

www.tauschkreis.net

Projekt v končnem izboru natečaja CIPRE »Prihodnost v Alpah« 2005

Društvo za izmenjavo »talentov« v okviru organizirane sosedске pomoči Vorarlberg

Ni nujno, da gre vedno za tradicionalni trg: obstaja tudi društvo Talente-Tauschkreis Vorarlberg, ki v okviru organizirane sosedске pomoči omogoča nadenarno menjavo storitev in blaga, članom pa v dobro knjižijo t.i. talenti, kot se imenuje nadomestna denarna enota.

Neprofitno društvo želi aktivirati posebne sposobnosti posameznikov, ki so brez stalne zaposlitve (mlade matere, brezposelni, invalidi in starejši), in s tem okrepiti njihovo samozavest. Pobuda ustvarja socialno povezanost in pomaga pri krepitvi družbene kohezije. Sistem »talentov« deluje podobno kot sistem zbiranja nagradnih milj pri letalskih družbah, le da so talenti prijazni tako do ljudi kot do okolja.

Pohišstvo lahko kupujemo s talenti

Kot primer lahko navedemo mati samohranilko, ki deluje v društvu za sosedsko pomoč in ji uspe privarčevati zadostno vsoto talentov, s katerimi lahko, denimo, pri mizarju naroči izdelavo

© Thomas Ender – Talente-Tauschkreis Vorarlberg

© Kempodium e.V.

Društvo za izmenjavo talentov ponuja blagovno trgovino, ki ne pozna denarja, zato pa dobropis.

V procesu nastajanja skupne identitete so mladi pomemben element.

otroške sobe v masivnem lesu, kupi ekološko pridelano hrano ali pa si rezervira udeležbo na katerem od seminarjev v izobraževalnem središču.

Društvu je za sodelovanje v sistemu izmenjave talentov že uspelo pridobiti številne občine, socialne ustanove in podjetja. Od ustanovitve dalje si je 1'400 članov izmenjalo 11 mio. talentov oz. opravilo 110'000 delovnih ur. Številne družine so s talenti že zaslužile 10 % gospodinskega proračuna. 12% od skupaj 560 članskih računov že vodijo podjetja in socialne ustanove.

Gospodarjenje v talentih se izplača tudi podjetjem, saj lahko hitro in enostavno poiščejo ponudnike za priložnostna dela v zelo osebnem okolju. Model pravične in okolju prijazne izmenjave je našel posnemovalce v sedmih regijah, kar je razlog več za bogato proslavitev desetletnice delovanja.

Swantje Strieder, Zeiteinspiegel

Viri in nadaljnje informacije o socialni kompetenci so objavljeni na:

www.cipra.org/zukunft (v angleškem jeziku):

12 primerov dobrih praks

45 publikacij

poročilo ekspertne skupine (62 strani)

Ekspertna skupin, ki jo je pooblastila CIPRA

Bernard Debarbieux (bernard.debarbieux@geo.unige.ch), profesor humane geografije na Inštitutu za geografijo Alp Univerze Joseph Fourier, Grenoble, Francija. **Cassiano Luminati**

(cassiano.luminati@cs33.it), direktor Centra za e-usposabljanje (Blended Learning) in projektni menedžment Polo Poschiavo, Graubünden, Švica. **Alexandre Mignotte**

(alexandre.mignotte@cipra.org), asistent na Oddelku za geografijo Univerze v Ženevi, Ženeva, Švica.

Georg Wiesinger (georg.wiesinger@berggebiete.at), strokovni sodelavec na Zveznem inštitutu za vprašanja hribovskih kmetov, Dunaj, Avstrija.

Zavarovana območja dajejo alpskemu svetu prijetno podobo ter pomagajo človeku in naravi

Biotska raznovrstnost se izplača

Pri uspešnem upravljanju lahko zavarovana območja prispevajo tako k ustvarjanju dodane vrednosti na regionalni ravni kot tudi k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Okolju prijazni počitniški kraji, ki so pridobili znak kakovosti, npr. Gîtes Panda v francoskih Alpah, povečujejo kakovost življenja na zavarovanih območjih in v njihovi okolici.

© Nationalpark Hohe Tauern Kärnten / Günter Müssnig

Obstaja cela vrsta kategorij zavarovanih območij, od katerih so nekatera namenjena predvsem regionalnemu razvoju in ohranjanju kakovosti življenja tamkajšnjih prebivalcev.

Gneča na postajah v dolini, umetno zrasli smučarski kraji, parkirišča v velikosti nogometnih igrišč: nebrzdana rast turizma in mobilnosti, po drugi strani pa propadanje krajine zaradi naza-dovanja kmetijstva ogrožajo biotsko raznovrstnost na območju Alp. Ustanavljanje velikih zavarovanih območij je postalo za naravovarstvenike, prostorske načrtovalce in politike eden večjih izzivov 21. stoletja.

Treba je vedeti, da obstaja cela vrsta kategorij zavarovanih območij, ki na prvi pogled ustvarjajo zmedo (narodni parki, naravni rezervati, krajinsko zavarovana območja, naravni parki, re-gijski parki, biosferni rezervati, območja, za katere veljajo po-goji krajinskega varstva itd.), poleg tega so posamezne katego-rije v vsaki alpski državi definirane drugače. Nekatera zavarovana območja so namenjena zlasti regionalnemu razvoju in ohranjanju kakovosti življenja tamkajšnjih prebivalcev in sose-dov, druga izključno ohranjanju biotske raznovrstnosti. CIPRA meni, da so zavarovana območja pomemben »steber« pri uvel-javljanju trajnostnega razvoja, obenem pa zahteva njihov kako-vosten razvoj. Za vse kategorije je treba uvesti merila, ki bodo zavezujoča na celotnem območju Alp.

Ekspertna skupina, ki jo je pooblastila CIPRA, se je v svojih raziskavi, opravljeni v okviru projekta »Prihodnost v Alpah«, os-redotočila zlasti na projekte, ki jim je uspelo uskladiti na prvi pogled kontradiktorne interese, kot so regionalni razvoj in kako-vost življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. V skupini so si pri tem zastavili naslednja vprašanja:

- Pod katerimi pogoji lahko večja zavarovana območja prispe-vajo tako k ustvarjanju dodane vrednosti na regionalni ravni kot k ohranjanju biotske raznovrstnosti?
- Ali obstajajo uspešne razvojne strategije za zavarovana območja?
- Ali obstoječa zavarovana območja pripomorejo k ohranjanju vrst in habitatov?
- Kako naj ohranjanje biotske raznovrstnosti postane osred-nja tema?

Zavarovana območja skrbijo za svoje dobro ime

Praviloma lahko izhajamo iz dejstva, da ustanovitev zavarovane območja pozitivno vpliva na regionalni razvoj. Zaradi tega se izredno izboljša že sama podoba. Vsekakor ustvarjanja do-dane vrednosti na regionalni ravni ni tako preprosto meriti in le za področje upravljanja parka je mogoče dokazati, da so bila ustvarjena nova delovna mesta (biologi, parkovni čuvaji oz. na-ravovarstveni nadzorniki). Odgovor na vprašanje, ali si je mogoče zaposlitev v domači kavarni ali v pekarni razlagati z željo zunanjih obiskovalcev ali domačinov po kavi, ostaja še naprej nejasno.

CIPRA poudarja, da se zavarovanih območij zaradi pomena, ki ga ta imajo za regionalni razvoj, ne sme obravnavati zgolj enostransko, z vidika ustvarjanja dodane vrednosti. Njihov pomen je večstranski in ga je pogosto težko točno izmeriti. Primer iz ekologije: biološki sistemi so neverjetno kompleksna zadeva in jih ni mogoče izraziti le v nekaj vrsticah. Znanstveni raziskoval-

CIPRA meni, da so zavarovana območja pomemben »steber« pri uveljavljanju trajnostnega razvoja, obenem pa zahteva njihov kakovosten razvoj.

ci so sicer poimenovali nekaj relevantnih kazalcev, npr. pojav ogroženih vrst ali pa velikost zavarovanega območja. Prava vrednost biotske raznovrstnosti je neprecenljiva in sega od estetskih in kulturnih vidikov reguliranja podnebja in vode ter sestave tal do oprave poljščin z žuželkami, od katerih je odvisno, ali bo žetev v kmetijstvu sploh uspešna.

Triglavski svišč in planinski mak je treba ohraniti

Na splošno je biotska raznovrstnost v Alpah bogatejša kot v ravninskih predelih. Razlog je v raznovrstnih ekoloških nišah, ki nastajajo zaradi višinskih razlik, ki znašajo več kot 3000 metrov, zaradi različnih topografskih razmer in ekstremnih podnebnih razlik, ki se pojavljajo na tako ozkem prostoru, ne nazadnje tudi zaradi tradicionalnega kmetijstva. V Alpah najdemo rastišča ne samo tretjine evropske flore, marveč je med njimi tudi 400 edinstvenih rastlinskih vrst, ki uspevajo tukaj in nikjer drugje (npr. triglavski svišč, ledeniški klinček, planinski mak). A kljub vsemu se biotska raznovrstnost zmanjšuje z veliko naglico, v zadnjih letih pa se je izginjanje vrst celo povečalo.

CIPRA zato zahteva sprejem ustreznih protiukrepov, na podlagi katerih bodo zavarovana območja z drugimi območji z bogato biotsko raznovrstnostjo povezovali ekološki koridorji. Raznolikost vrst in ekološko zmogljivost je treba seveda ohraniti in podpirati tudi zunaj zavarovanih območij.

Izzivi za upravljavce zavarovanih območij

Marsikdo od odgovornih za varstvo narave se pritožuje, da tako pri njem samem kot pri sodelavcih obstaja cela poplava nepotrebnih informacij, obenem pa ugotavlja, da tako njemu samemu kot sodelavcem primanjkuje strokovnega znanja. Številne interesne skupine – kmetje, lastniki gozdov, lovci, lastniki žagarskih obratov, hotelirji in gostilničarji – je o prednostih, ki jih nudijo zavarovana območja, zelo težko prepričati, saj se bojijo, da bodo morali omejiti svoje dejavnosti in pravice.

Različne okoljevarstvene skupine občutljivost in bojazni vpletenih prepogosto podcenjujejo: primer za to je projekt o varstvu volka na območju naravnega parka Bavarski gozd, ki se je izjalovil zaradi nezadostne pripravljenosti prebivalstva za sodelovanje. Podobno se je zgodilo pri neprimernem poimenovanju biosfernega rezervata Rhön: prebivalci so dobili občutek, da živijo v indijanskem rezervatu nekje v Ameriki, kjer so vsem na ogled. Torej le v primeru, da vsem udeleženi uspe

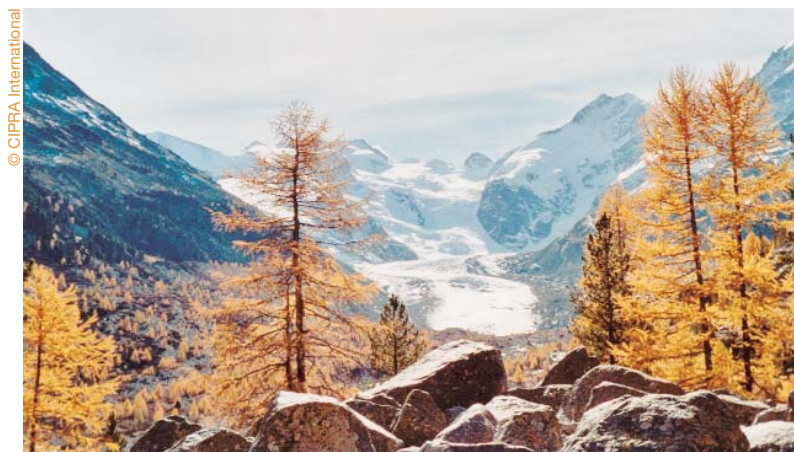
najti skupen jezik, imajo naravovarstveni projekti možnost, da bodo uspešni dolgoročno in jih bo pri tem podprlo tudi lokalno prebivalstvo.

Doživetje narave kot pomembna počitniška dejavnost

K dejstvu, da sta varstvo narave in biotska raznovrstnost zlasti v državah na severni strani Alp, npr. v Nemčiji in Avstriji, ocenjena zelo pozitivno, veliko pripomoreta ozaveščanje in seznanjanje javnosti na terenu. 83% vseh Avstrijcev meni, da je ustanavljanje narodnih parkov pomembno ali zelo pomembno, tri četrtine vseh prebivalcev Alp ocenjuje narodne parke kot pomembno gospodarsko vejo, 95% jih meni, da pospešujejo turizem. 78% vseh Nemcev je prepričanih, da je doživetje narave v času počitnic izredno pomembno, pri čemer je zlasti pohodništvo ena najljubših počitniških dejavnosti.

Za potrebe raziskovalnega dela je ekspertna skupina raziskala 17 pilotnih projektov, od katerih pa se vsi ne izvajajo na območju Alp. Osredotočila se je na zavarovana območja, kjer med seboj tesno sodelujejo turizem, kmetijstvo in podjetja. Skupina je sprejela naslednja priporočila:

- Projekt mora biti že na začetku jasno načrtan, da pri prebivalcih ne bi vzbudil lažnih pričakovanj. Kritike projekta je treba od začetka vključiti v dialog. Če ne sodelujejo tudi vodilna lokalna društva oz. združenja in podjetja, so številne pobude obsojene na propad.
- Da bi se konflikti z vpletenimi subjekti lahko reševali že vnaprej, je za upravljanje projekta potrebno ne le strokovno znanje, temveč tudi socialna kompetenca. Spremenjene potrošniške navade (npr. pri rabi energije) in način življenja (kolesarjenje namesto vožnja z avtomobilom) v korist trajnostnega varstva narave zahteva od udeleženi veliko ustvarjalnosti in potrpljenja.
- Zavarovana območja morajo vedno znova dokazovati, da imajo pravico do obstoja, če želijo doseči potrebno soglasje in subvencije. Redno ocenjevanje gospodarskih, socialnih in ekoloških procesov prispeva k pozitivni motivaciji odgovornih in k večji pripravljenosti javnosti, da zavarovana območja tudi sprejme.
- Posledica vzpostavljanja ekoloških mrež med zavarovanimi

Ustanavljanje velikih zavarovanih območij je postalo za naravovarstvenike, prostorske načrtovalce in politike eden večjih izzivov 21. stoletja.

© CIPRA International

Da bi se konflikti z vpletenimi subjekti lahko reševali že vnaprej, je za upravljanje projekta potrebno ne le strokovno znanje, temveč tudi socialna kompetenca.

območji in njihovo neposredno okolico so sinergijski učinki in varovanje narave, ki zavzema večje prostorske razsežnosti.

- Za ustanovitev velikih zavarovanih območij je potrebna vodilna osebnost, ki jo javnost pozna in jo tudi sprejema. Tako je za podporo lažje pridobiti tudi politiko in gospodarstvo.

Biotska raznovrstnost še ni dovolj raziskana

Pereča tema v znanosti sta merljivost in vrednotenje biotske raznovrstnosti. Kot kaže ena od anket, naj bi sicer kar 96 % vseh svetovnih zavarovanih območij imelo nadzorni sistem za biotsko raznovrstnost oz. je tik pred uvedbo tovrstnega sistema, vendar pa so bile metode, ki so bile uporabljene doslej, le deloma uspešne.

Strokovnjaki, ki jih je pooblastila CIPRA, navajajo Naturo 2000, tj. sistem čezmejnih zavarovanih območij za ogrožene živalske in rastlinske vrste ter redkih habitatov znotraj Evropske unije. Natura 2000 sicer postavlja za zavarovana območja in njihov nadzor zelo visoke standarde, vendar premalo upošteva posebne razmere, značilne za visokogorske krajine. Tako, denimo, številne edinstvene rastlinske vrste, ki rastejo na območju Alp, niso bile katalogizirane. Posledica varstva t.i. flagship species, torej še posebej priljubljenih in fotogenih živalskih vrst, kot sta npr. planinski orel ali brkati ser v narodnem parku Visoke Ture, sta sicer velik odziv medijev in večje zavzemanje številnih prijateljev narave, z znanstvenega vidika pa za ekološko vrednost celotnega območja to nima posebne sporočilne moči.

Biosferni nadzorni sistem Biosphere Reserve Integrated Monitoring – BRIM izhaja iz širšega naravoslovnega in socialnoekonomskega pristopa, se je pa doslej v praksi malo uporabljal. Potrebno bo nadaljnje raziskovanje, če želimo konkretne odgovore na vprašanje, v kolikšnem obsegu lahko zavarovana območja prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Od 17 vzorčnih projektov, ki jih je po pooblastilu CIPRE raziskala ekspertna skupina, so v nadaljevanju predstavljeni trije, ki veljajo za uspešne projekte znotraj obstoječih zavarovanih območij in spodbujajo tako regionalni razvoj kot biotsko raznovrstnost:

1. primer: Koroška (Avstrija)

www.hohetauern.at

Ohranjanje naravne in kulturne krajine v narodnem parku Visoke Ture

Prvi avstrijski narodni park Visoke Ture, ustanovljen leta 1981, sega na ozemlje treh zveznih dežel: Koroško, Tirolsko in Salzburg. Sestavni del parka so alpske prakrajine: ledeniki, skalnate in kamnite puščave, slapovi, neokrnjeni gorski travniki, gozdovi in planine, ki jih človek neguje že stoletja. Na potovanju po vegetacijskih pasovih iz doline do vrhov tritisočakov lahko spoznavamo biotsko raznovrstnost alpskega sveta.

Trajnostna raba zemljišč pod nadzorom uprave narodnega parka

Na začetku devetdesetih je postalo poleg varstva narave aktualno tudi varstvo kulturne krajine. Uprava narodnega parka je kartirala in ovrednotila zemljišča, ki so v ekstenzivni rabi in so pomembne za varstvo krajine. Regionalno društvo ustanovitelj parka je uvedlo plačevanje nadomestil kmetom, ki so želeli nadaljevati z obdelovanjem zemljišč v parku: šlo je za novo obliko spodbujanja kmetijstva. Danes se v koroškem delu narodnega parka namenja sredstva podpore za trajnostno kmetijstvo na površini 6'000 ha. Ta del, ki ima vlogo »pufrskega območja«, obdaja osrednji del parka, za katerega velja strog varstveni režim.

Različne okoljevarstvene skupine občutljivost in bojazni vpletenih pogosto podcenjujejo.

Varstvo krajine in ustvarjanje dodane vrednosti sta med seboj povezana

Poleti 2003 je uprava narodnega parka opravila štetje obiskovalcev. Delež tistih obiskovalcev, ki so navedli, da so prišli zgolj zaradi narodnega parka, je bil s 16 % presenetljivo visok. Nadaljnjih 34 % obiskovalcev je park obiskalo iz drugih vzrokov, kot sta pohodništvo ali rekreacija. Številni hoteli, planinske kočice in restavracije so v tem že zaznali svojo priložnost. Na domači spletni strani narodnega parka se predstavljajo »partnerska gostinska podjetja«, ki gostom ponujajo proizvode ekološkega kmetijstva z območja narodnega parka. Gostinci seznanjajo obiskovalce tudi o vodenih izletih in drugih oblikah ponudbe trajnostnega turizma. V podporo domačim kmetom so v restavracijah združenja gostincev na območju narodnega parka Visoke Ture pripravili ponudbo »kreativnih jedi iz domače govedine«.

2. primer: Francija

www.wwf.fr

GîtesPanda

Naselje počitniških stanovanj Gîtes Panda so posrečena marketinška domislica, kako spodbuditi ekološki turizem v Franciji, saj se je obnesla zlasti v odmaknjenih predelih francoskih Alp. V nekaj letih so počitniške nastanitve Gîtes Panda postale blagovna znamka za naravi prijazne počitnice pod nadzorom WWF Francija.

Počitniška stanovanja so last velikega hotelirskega združenja Gîtes de France in izpolnjujejo tri pogoje: počitniške hiše morajo biti postavljene na območju enega od regijskih narodnih parkov ali narodnih parkov, izpolnjevati morajo minimalne standarde, ki jih za prenočišča zahteva hotelirsko združenje Gîtes de France, gostitelji pa se morajo izkazati kot zavzeti glasniki narave.

Doživljanje narave in prenočevanje v izbranih prenočiščih

Prvi primer: lastnik podeželske gostilne A la Crecia, ki leži na 1100 m.n.v. v naravnem parku Vercors v Dofineji, je začel za ogrevanje in pripravo tople vode izkoriščati sončno energijo. Poleg tega ima njegova družina čredo ovac merino, ki se poleti pasejo na planini. Drug primer: lastnik Ferme Les Transhumances je na območju narodnega parka v regiji Visoke Alpe za svoje goste sam uredil naravoslovno učno pot. Komur ni do planinarjenja, lahko pomaga domači gospodinjini pri vkuhanju marmelade ali pri gradnji kamnitih zidov na tradicionalen način, lahko se preizkusi tudi kot pastir. Z uspešnim sodelovanjem med različnimi turističnimi in okoljevarstvenimi institucijami se tako ustvarjajo izdelki najvišje kakovosti, ki upoštevajo ekološka načela.

3. primer: Logarska dolina (Slovenija)

www.logarska-dolina.si

Nagrajeni projekt natečaja CIPRE »Prihodnost v Alpah« 2005

Logarska dolina – park za ljudi

Logarska dolina v Sloveniji je pravi »krajinski biser«. V približno 250 metrov široki dolini, ki jo je v zadnji ledeni dobi preoblikoval ledenik, najdemo rastišča macesna, tise, lipe in breste. Svoj pečat so podobi krajine vtisnile tudi kmetije, ki so skozi stoletja ustvarjale kulturno krajino in jih danes obdajajo značilne travnate zelenice, raztegnjene po dnu doline.

Občina Solčava, v katero sodi tudi Logarska dolina, je že leta 1987 ustanovila krajinski park, vendar zanj ni zagotovila financiranja. Park je zaživel šele pet let kasneje, ko so se zanj zavzeli prebivalci.

Razvoj v skladu z varstvom narave

Občina je dovoljenje za upravljanje s parkom izdala neprofitnemu podjetju, ki je bilo ustanovljeno prav na pobudo lokalnega prebivalstva. V podjetju sodelujejo številni partnerji: lastniki zemljišč, prebivalci doline, tudi obiskovalci in ljubitelji doline ter strokovnjaki iz organov, pristojnih za načrtovanje. Osnovno vodilo njihovega delovanja je ustvarjati gospodarski razvoj na način, ki bo upošteval interese varstva narave in okolja.

V družbi so sredstva podpore, ki so jih prejeli na natečaju »Prihodnost v Alpah«, izkoristili za vzpostavitev infrastrukture, potrebne za ekološki turizem (npr. čistilna naprava), in skupnega sistema ogrevanja na lesno biomaso, pa tudi za ureditev učnih poti in revitalizacijo tradicionalnih stavb. Kako resno so se vodilni v podjetju odločili za ekološki turizem, dokazuje že dejstvo, da niso le uredili parkirnih mest ob robu parka, temveč tudi uvedli vstopnino, ki jo plačajo lastniki avtomobilov ob vstopu v dolino. Poleg tega so v dolini omejili število postelj, da bi tako zaustavili razpršeno gradnjo.

Narodni park Visoke Ture, najstarejši in obenem največji narodni park v Avstriji, navdušuje obiskovalce s svojo biotsko raznovrstnostjo in lepoto, ki sta zaščiteni z ekološkim turizmom in za okolje sprejemljivo rastjo.

Samo poleti obišče Logarsko dolino okoli 100'000 gostov, kar omogoča neposredno trženje proizvodov tradicionalnega kmetovanja, zlasti živil. Prav tako tudi ustrezni ukrepi, ki so jih sprejeli v dolini, pripomorejo k ohranjanju kulturne krajine in tamkajšnjih edinstvenih kmečkih domačij. In medtem ko sta pred ustanovitvijo parka večini prebivalcev pogosto le skromen dohodek zagotavljala kmetijstvo in gozdarstvo, danes številne družine doživljajo pravi »razcvet« zaradi možnosti zaslužka, ki jim jih ponuja sonaravni turizem.

Swantje Strieder, Zeitempiegel

Viri in nadaljnje informacije o zavarovanih območjih so objavljeni na domači spletni strani:

www.cipra.org/Zukunft (v angleškem jeziku):

17 primerov dobre prakse

38 publikacij

poročilo ekspertne skupine (127 strani)

Ekspertna skupin, ki jo je pooblastila CIPRA

Karin Hindenlang (karin.hindenlang@zuerich.ch), strokovnjakinja za biologijo divjih živali, znanstvena sodelavka na Švicarskem inštitutu za raziskovanje gozda, snega in krajine (WSL), Birmensdorf, Švica. **Michael Jungmeier** (jungmeier@e-c-o.at), ekolog, direktor Inštituta za ekologijo E.C.O., Celovec, Avstrija. **Yann Kohler** (yann.kohler@gmx.net), geograf, Joseph Fourier University, Grenoble, Francija. **Carlo Ossola** (carlo.ossola@bafu.admin.ch), inženir za okoljski menedžment, strokovni koordinator za mednarodne projekte pri Mreži zavarovanih območij v Alpah, Chambéry, Francija. **Guido Plassmann** (guido.plassmann@alparc.org), direktor Mreže zavarovanih območij v Alpah, Chambéry, Francija. **Christian Schmidt**, podjetje Umwelt-, Tourismus- und Regionalberatung FUTOUR, München, Nemčija. **Peter Zimmer** (peter.zimmer@futura.com), strokovnjak za področje turističnega menedžmenta, direktor podjetja Umwelt-, Tourismus- und Regionalberatung FUTOUR, München, Nemčija. **Daniel Zollner** (zollner@e-c-o.at), strokovnjak za področje krajinskega načrtovanja na Inštitutu za ekologijo E.C.O., Celovec, Avstrija.

Oblike trajnostne mobilnosti spodbujajo turizem v odročnih območjih

Od klausa, vaškega avtomobila, do ponovnega odkritja železnice Merano-Mals

V medijih se sicer največkrat pojavljajo resni problemi, ki jih povzroča tranzitni promet v Alpah, vendar pri tem pogosto pozabljamo, da se več kot dve tretjini prometa odvija krajevno. Osrednje vprašanje, ki si ga je zastavila ekspertna skupina, je zato bilo, katere druge alternative pri tem še obstajajo.

© Othmar Seehauser

Optimalne prometne povezave so za številne politike in nosilce političnih odločitev odločilen pogoj za pozitiven gospodarski razvoj, ustvarjanje novih delovnih mest in razvoj turizma. Na drugi strani pa je okoljska škoda, ki jo povzroča cestni promet, neizmerno velika: hrup in količine izpušnih plinov so se zlasti na tranzitnih cestah povečali do nevzdržnih razsežnosti in so tudi razlog, da so se pri številnih prebivalcih začeli pojavljati znaki stresa in psihosomatskih obolenj. Preusmeritev daljinskega prometa s ceste na železnico je zato najpomembnejši cilj Alpske konvencije. Ta okvirna pogodba je bila podpisana leta 1991, vendar pa mnogi prebivalci Alp dvomijo, da bo omenjeni cilj dosežen v vsaj približno sprejemljivem roku.

Turizem in poklicni promet v središču zanimanja

Ker se tranzitni promet odvija na maloštevilnih alpskih prelazih, zavzema, naj bo še tako škodljiv, le osem odstotkov vsega prometa. Dvajset odstotkov prometa odpade na turistični in izletniški promet. Dejansko zavzema 72% – in s tem največji delež – notranji alpski promet. Ekspertna skupina, ki jo je za izdelavo študije pooblastila CIPRA, se zato tokrat zavestno ni odločila za raziskovanje problematike tranzitnega prometa, temveč na posledice turističnega in poklicnega prometa, in poskušala prikazati, kje so možnosti reševanja prometne problematike na območju Alp. Ekspertna skupina se je osredotočila na štiri vprašanja:

- Kako sta med seboj povezana mobilnost in regionalni razvoj?
- Kateri drugi dejavniki so lahko pomembni pri odločanju glede lokacije?
- Kakšne so možnosti okolju prijaznega prometa?
- Kako razvijati ozaveščenost ljudi o trajnostnih prometnih rešitvah?

Železniška proga v dolini Val Venosta na Južnem Tirolskem je bila že dolgo opuščena, ko so jo leta 2005 po desetletnem mirovanju le obudili iz mrtvaškega spanja.

Čarobna beseda, ki jo v žargonu uporabljajo strokovnjaki, je dostopnost in pomeni število priložnosti za vzpostavljanje gospodarskih in osebnih stikov, možnosti pridobivanja strank in število ponudb različnih storitev. Dober kazalec za to je število »dosegljivih« prebivalcev. Povprečna prometna dostopnost (meri se število prebivalcev, ki so dosegljivi v treh urah) se je v Avstriji z izgradnjo prometnih sistemov od leta 1830 dalje povečala za tridesetkrat, z izgradnjo evropskih projektov daljinskega prometa prek gorskih prelazov Brenner, Lötschberg-Simplon, Sankt Gotthard, Mont Cenis in San Bernardino in z nizkocenovnimi letalskimi linijami pa bi se lahko v letih 1995-2020 še enkrat podvojila.

Gospodarska rast in vedno večja blaginja v zadnjih 150 letih sta tesno povezani z izboljšanjem prometne dostopnosti, ki zato v regionalnem razvoju velja kot nekakšno »vsestransko zdravilo«. Pri tem pogosto spregledamo, da je učinek na regijo lahko zelo različen in da ne obstajajo le zmagovalci. Razlike med posameznimi regijami se lahko še povečajo. V prihodnje se bodo razlike med urbanimi aglomeracijami in odročnejšimi podeželskimi območji verjetno še povečale. Aglomeracije bodo zaradi novih nizkocenovnih letalskih linij širile svoja letališča in preurejale glavne železniške postaje zaradi novih vlakov visokih hitrosti. Investicije v nadregionalno dostopnost pa oddaljenejšim območjem koristijo v omejenem obsegu. Velika razlika glede dostopnosti je opazna, če med seboj primerjamo alpske regije: prebivalci petih severnoitalijanskih aglomeracij v neposredni bližini Alp, to so Novara, Brescia, Verona, Vercelli in Varese, imajo v oddaljenosti treh ur stokrat več priložnosti

Obstajajo torej povsem uspešni predeli s slabimi prometnimi povezavami in območja z odlično infrastrukturo.

kot pet izrazito odročnejših območij v Alpah, kot so Ravne na Koroškem/SI, Vacluse/F, zgornji del doline Inna/A, Visoke Alpe/F in Val Müstair/CH.

Dobre prometne povezave lahko posledično ustvarjajo hitrejšo gospodarsko rast, vendar to ni popolnoma zagotovljeno. Približno polovica vseh alpskih občin se pritožuje zaradi gospodarske stagnacije in to kljub dejstvu, da razpolaga z dobro infrastrukturo. Prav v turizmu, ki je drugi najmočnejši ekonomski dejavnik v Alpah, se pogosto zdi, da je prometna dostopnost po pomembnosti šele na drugem mestu. Obstajajo torej povsem uspešni predeli s slabimi prometnimi povezavami in območja z odlično infrastrukturo, ki stagnirajo, kot je razvidno iz raziskovalnega projekta EU REGALP 2004:

Zanimive so zlasti regije z visoko gospodarsko rastjo kljub slabšim prometnim povezavam in slabo dosegljivostjo. Taka območja so na primer:

- **v Avstriji** osrednji del Koroške, regija Steyr in Zgornja Avstrija,
- **v Franciji** lokalna in regionalna središča na območju Provan-salskih in Primorskih Alp,
- **v Italiji** Sondrio.

Dobra dostopnost še ni čudežno zdravilo za vse

Da visoko razvita infrastruktura in dobra dostopnost še nista jamstvo za uspešen gospodarski razvoj, lahko opazimo v naslednjih regijah, kjer je kljub dobri dostopnosti gospodarska rast šibkejša:

- **v Avstriji** stranske doline v Wipptalu (z brennersko avtocesto),
- **v Švici** dolina reke Emme, regiji Brienz in Goms, višje ležeči predeli zgornjega dela doline reke Rone v Valaisu,
- **v Italiji** celoten jugozahodni del italijanskih Alp (Kotske in Ligurijske Alpe) z dolino Valle di Lanzo, Padsko dolino, doli-

nami Variata, Maira in Stura, poleg tega pa še Valle d' Osso-la ter višje ležeči predeli ob Comskem in Gardskem jezeru.

Ena največjih težav prostorskega planiranja je v tem, da je treba tudi pri projektih trajnostnega prometa izračunati ekonomske in socialne posledice. Študija CIPRE pri tem navaja švicarski predor Vereina, ki so ga za promet odprli leta 1999 kot najso-dobnejšo in zlasti okolju prijazno železniško povezavo za pot-nike in osebne avtomobile. Zaradi 19 km dolgega predora za ozkotirno železnico v Graubündnu, ki povezuje Klosters s Zer-nezem in Sagliainsom v spodnjem delu doline Engadin, se je vožnja z vlakom iz Züricha sicer skrajšala s štirih na dve uri in 30 minut, vendar pa končni rezultat ni spodbuden: sistem opt-nih vlakov je železnici prinesel večje povpraševanje, ni pa zmanjšal individualnega prometa. Tudi tovorni promet se je deloma preusmeril na železnico, a tudi zaradi tega promet na okoliških cestah ni upadel. Čeprav se je ocena kakovosti zraka izboljšala, se to ni zgodilo zaradi železniškega predora, tem-več zaradi strožjih mednarodnih predpisov o izpušnih plinih za osebne avtomobile. Na turizmu tako poleti kot pozimi poziti-vno vplivajo številni novi izletniki, ki v te kraje prihajajo za en dan ali konec tedna – posledica so nova delovna mesta v ho-telski in gostinski dejavnosti. V oddaljenejših krajih v spodnjem Engadinu (Unterengadin) pa se število gostov ni povečalo. Tudi pri drugih gospodarskih vejah, denimo v gradbeništvu, ni bilo zaznati hitrega gospodarskega razcveta. Zdi se, da boljša do-stopnost sama po sebi ni ključ za gospodarsko rast, saj ne uspe privabiti novih podjetij in potencialnih delodajalcev, če v manjšem mestu ali centru ni mogoče zagotoviti delovne sile in dobre lokacije.

Ravno v obrobni regijah je lahko zaradi boljše dostopnosti re-gionalno gospodarstvo izpostavljeno močnejši konkurenci, mala podjetja »staroselcev« pa se niso sposobna postaviti po robu močni konkurenci podjetij, ki prihajajo k njim.

Če povzamemo, lahko rečemo, da lahko boljše prometne po-vezave med regijami sicer pozitivno vplivajo na revnejše regije, vendar pa razlik z aglomeracijskimi območji ne morejo odpra-viti, lahko jih le še povečujejo. Boljša dostopnost ima negativ-

Za regionalni razvoj so odločilnega pomena prometne rešitve, ki uvajajo avtobusni prevoz in dostavne službe na manjši površini.

ne stranske učinke tudi na regionalni ravni. Poselitvene oblike se spreminjajo: občine s strnjnim krajevnim jedrom postajajo razširjeni poselitveni prostor. Usodni trend razpršene gradnje se nadaljuje, ljudje so vedno bolj odvisni od avtomobila. Medtem ko zelene površine »preraščajo« nova nakupovalna središča, mestna jedra propadajo in izumirajo. Emisije toplogrednih plinov, ki jih povzroča promet, se povečujejo naprej, obremenjevanje okolja s finimi prahom pogosto presega mejne vrednosti ravno v alpskih dolinah in »onesnaževanje okolja« s hrupom sega vse do planin v višjih predelih.

Zaželene so prometne rešitve na manjšem območju in politika urejanja prostora, ki bo omejevala promet

Avtorji študije so sprejeli naslednje sklepe:

- Posamezni predeli Alp bodo tudi v prihodnje veliko pridobili zaradi svoje središčne lege v Evropi in z izgradnjo transevropskih prometnih mrež.
- Velike razlike med alpskimi regijami z vidika prometne dostopnosti bodo ostale tudi v prihodnjih desetletjih. Z gradnjo železniških prog za visoke hitrosti in letališč, oboje predpostavlja učinkovito infrastrukturo na vozliščih, bi se utegnil še povečati razkorak med lažje in težje dostopnimi regijami.
- V obrobni predelih se lahko gradnja prometnih priključkov probleme zaradi ostrejšje konkurence z ekonomsko močnejšimi regijami celo poveča. Zato se je treba učiti od tistih regij, ki kljub slabši dostopnosti izkazujejo uspešen gospodarski razvoj.
- Za regionalni razvoj niso toliko pomembni supranacionalni projekti, pomembnejše so prometne rešitve znotraj regij in taka politika urejanja prostora, ki bo omogočila, da bodo delovna mesta, nakupovalne možnosti, kulturne ustanove, ustanove za preživljanje prostega časa, kulturne ustanove in oskrbovalni centri tudi dostopni.
- Politiki in planerji potrebujejo pri prometnem in prostorskem načrtovanju učinkovitejši instrumentarij, če želijo preprečiti nebrzdano razpršeno gradnjo in nepremišljeno gradnjo nakupovalnih središč na zelenih površinah.

Na podlagi izsledkov študije postavlja CIPRA deležnikom v politiki in gospodarstvu naslednje konkretne zahteve:

- V regijah, ki so se uspešno razvijale, čeprav niso uvedle dragih prometnih sistemov, je treba na znanstveni podlagi raziskati dejavnike njihovega uspeha in možnosti prenosa izkušenj na druge regije.
- Namesto zanašanja na izboljšanje dostopnosti je treba preveriti, ali se ne bodo v regiji poleg negativnih posledic za okolje dodatno pojavili tudi novi gospodarski problemi, na primer zaradi ostrejšje konkurence.
- Osrednji element prometne politike mora biti spodbujanje trajnostne mobilnosti, kar pomeni, da je treba v regiji ohraniti javni promet ter zagotoviti dostopnost osnovnih služb (lokalna oskrba, šole, otroški vrtci itd.), po možnosti brez osebnih avtomobilov.
- Z javnimi sredstvi je treba spodbujati okolju prijazen prihod gostov v turistični kraj in njihovo prostočasno mobilnost. Namesto vztrajanja pri boljši dostopnosti bi bilo treba podpreti spodbude, ki si prizadevajo podaljšati bivanje gostov.

Učimo se na primerih dobre prakse

Od vzorčnih projektov trajnostnih oblik mobilnosti je ekspertna skupina CIPRE izbrala primere, ki so v drugih alpskih državah dobro poznane, v Franciji in Italiji, kjer uporaba zasebnega avtomobila še vedno prevladuje nad javnimi prevoznimi sredstvi, pa bi bili lahko deležni posebnega zanimanja.

1. primer: Južna Tirolska, Val Venosta/Vinschgau/I www.ferienregion-vinschgau.com, www.eisenbahn.it

Ponovna otvoritev železniške proge »Retro look« v Val Venosti

Potem ko se železniška proga v dolini Val Venosta na Južnem Tirolskem ni uporabljala dlje časa, so jo leta 2005 po desetletnem mirovanju le obudili iz mrtvaškega spanja. Vse kaže, da bo stara železnica, ki letos praznuje stoti rojstni dan, postala sodobna različica zgodbe o uspehu. Leta 1989 je bilo še vse drugače. Italijanske državne železnice (Ferrovie dello Stato) so

© Vélostation – Chambéry métropole

© Peter Marty

Werfenweng je avstrijski vzorčni kraj okolju prijazne mobilnosti, v katerem dejansko uresničujejo turizem brez avtomobilov. V zeleni vozni park sodijo električni avtomobili, električni skuterji za mlade, vozila na plin, kočije in shuttle avtobusi.

načrtovale ukinitve proge. Parna lokomotiva je sicer še dve leti vsako nedeljo vozila po izredno zanimivi in 60 km dolgi alpski progi od Malsa do Merana. A ker je tudi pri vožnji med vinogradi in sadovnjaki po Val Venosti večinoma prevladovola uporaba osebni avtomobil in ker so vozne karte za vlak nazadnje kupovali le še turisti, so progo leta 1991 ukinili. Šele leta 1999, ko so Italijanske železnice ta del železniške mreže predale v upravljanje Južni Tirolski, je prišlo do presenetljivega preobrata.

Več potnikov kot pričakovano

Stara proga je mojstrovina inženirske gradnje, vendar jo je bilo treba po tako dolgem času, ko je bila popolnoma opuščena raba 61 mostov, dveh predorov in 54 železniških prehodov, v celoti prenoviti in posodobiti njene varnostne sisteme. Proga, sicer zgrajena leta 1906, seveda ni le nostalgichen projekt, temveč je projekt, ki se mora izplačati in je znatno več, kot so pričakovali pobudniki obnove železniške proge. Pa tudi vožnja od Malsna do Bolzana traja sedaj skoraj toliko kot z avtomobilom, in to brez stresa in prometnih zastojev!

2. primer: Zgornja Avstrija

Klaus – vaški taksi

Pravijo mu kar »naš klaus«. Pa ne zato, ker bi bilo ime tako zelo priljubljeno, ampak ker gre resnično za »vaški avtotaksi« v zgornjeavstrijski občini Klaus. Krstili bi ga lahko tudi za Steyrlinga ali Kniewasa, kot se imenujeta druga dva predela občine. Od leta 2003 ima tako manjši avtobus s sedmimi sedeži vlogo vaškega taksija. Službo voznika opravlja skupina prostovoljcev. Izkazalo se je, da mora vsak prebivalec k zdravniku, v cerkev, na občinski urad, v otroški vrtec ali trgovino. Pred tem mora le poklicati po telefonu in se dogovoriti, kdaj naj taksi pripelje pred njegov dom ali na najbližjo avtobusno postajo.

Prilagodljiv kot taksi in vsakomur dostopen

Vožnja stane 1,50 EUR, kar je seveda visoko subvencionirana cena: če ne bi bilo subvencij in donacij ter podpore zvezne dežele Zgornje Avstrije, bi moral vsak uporabnik društvu KSK Verein Dorfomobil, ki izvaja taksi storitve, plačati kar 5,16 EUR. Pri nastajanju tega občinskega projekta je sodeloval tudi Inštitut za promet Univerze na Dunaju, projekt je sofinancirala tudi EU. Žal pa je klaus v zapletenem svetu predpisov in paragrafov ostal nekakšen tujek: gre za neprofitno organizacijo, ki je ni mogoče zavarovati kot zasebno podjetje za taksi oz. prevozne storitve, tako ni urejeno vprašanje jamstva v primeru nesreče. Gre za birokratske malenkosti, zaradi katerih lahko projekt tudi propade. Poleg tega pa se tudi dežela še ni odločila, ali bo vaški taksi subvencionirala tudi v prihodnje. Želja prebivalcev je, da bi dobri stari klaus vozil še dolga leta...

3. primer: Salzburško podeželje, Avstrija

www.werfenweng.org, www.alpsmobility.net

Nagrajeni projekt natečaja CIPRE »Prihodnost v Alpah« 2005

Werfenweng – tam, kjer je doma trajnostna mobilnost

Pri nas se je prihodnost že začela: veselo in lagodno, obljublja na svojih spletnih straneh ta mala občina na Salzburškem. Werfenweng leži na 900 metrih nadmorske višine na južnem robu

pogorja Tennen in ima pravzaprav vse, kar si turisti želijo – slikovito salzburško pokrajino, prijazne gostince in predvsem neokrnjeno okolje. Werfenweng je namreč vzorčen kraj ekološke mobilnosti, kjer poznajo le turizem brez avtomobila. Počitniških gostov seveda nihče ne sili, da ob prihodu v kraj ključne svojega avtomobila zamenjajo s ključem enega od občinskih trajnostnih vozil SAMO, jim pa to ponudijo na zelo vabljiv način.

Električni skuter in kočije

SAMO pomeni trajnostno mobilnost. S posebno ekovozovnico lahko zlasti tisti, ki so se pripeljali z vlakom, uporabljajo vsa alternativna prometna sredstva, ki so v lasti občine. Vozni park občine sestavljajo električni skuterji za mlade, vozila na plinski pogon, kočije in shuttle avtobusi. Pobudi za trajnostno mobilnost SAMO se je doslej pridružilo že skoraj 80% domačih hotelirjev, sodelujejo pa tudi številni domačini, ki avtomobile doma uporabljajo le še za daljše vožnje. Leta 2004 je v Werfenwengu potekala tudi konferenca o okolju prijaznih pogonskih tehnologijah in konceptih mobilnosti Remotion, organiziranih je bilo več kot 30 šolskih ekskurzij in strokovnih seminarjev. Uspehi so vidni: število nočitev se je od leta 1997 zvišalo za 29%. Tudi število gostov, ki v kraj pripotujejo z vlakom, se je od leta 1997 dalje zvišalo s 7 na 28%. Kakor koli: 8'500 železniških potnikov pomeni okoli 4,5 mio. neprevoženih avtomobilskih kilometrov oz. 365'000 litrov privarčevanega goriva!

Swantje Strieder, Zeitspiegel

Viri in nadaljnje informacije o mobilnosti so objavljeni na domači spletni strani:

www.cipra.org/Zukunft (v angleškem jeziku):

128 primerov dobrih praks,

165 publikacij in

poročilo ekspertne skupine (68 str.)

Ekspertna skupin, ki jo je pooblastila CIPRA

Helmuth Hiess (hiess@rosinak.at), direktor podjetja Rosinak&Partner, Dunaj, Avstrija. **Christoph Schreyer** (christoph.schreyer@infras.ch), projektni vodja za področje prometa, podjetje INFRAS Forschung und Beratung, Zürich, Švica. **Claire Simon** (claire.simon@cipra.org), strokovnjakinja za prostorsko načrtovanje, trajnostni razvoj, direktorica CIPRE Francija, Grenoble, Francija. **Andrea Weninger** (weninger@rosinak.at), dipl. inž. prostorskega planiranja, projektni vodja v podjetju Rosinak & Partner ZT GmbH, koncepti razvoja prometa, raziskovanje prostora, projektni menedžment, Dunaj, Avstrija. **Mario Zambrini** (mario.zambrini@ambienteitalia.it), direktor podjetja »Ambiente Italia«, Milano, Italija.

»Tudi mi odločamo,« zatrjujejo prebivalci Alp, ki ne želijo več opazovati, ampak soodločati

Samoupravní referendum v Pustriški dolini in obnova varovalnega gozda v Hintersteinu

V zadnjih letih so zaradi zahtev EU ali vlad posameznih držav postali pomembni procesi kooperativnega načrtovanja. Svojo udeležbo v procesih odločanja pa zahtevajo tudi državljani, lastniki zemljišč in interesne skupine, ki želijo pri tem sodelovati.

© Comitato referendum consultivo Val Pusteria

nosilci odločitev in načrtovalci sodelovanje javnosti razumejo kot vmešavanje v zadeve, za katere so pristojni le oni, predstavlja iskanje novih oblik odločanja velik izziv.

Zaželeno je sodelovanje na strokovni ravni

Številni mednarodni sporazumi politično soodločanje že predvidevajo: preambula Alpske konvencije tako poziva prebivalstvo k sodelovanju pri oblikovanju socialnega, kulturnega in znanstvenega razvoja Alp. Na lokalni ravni je še veliko zastarelih struktur, ki sodelovanje vpletenih otežujejo. Kljub temu je število državljanov in državljanek, ki ne želijo le pasivno opazovati, vedno večje. Ljudje želijo sodelovati in soodločati, pa naj bodo to lastniki hiš, zemljišč, kmetje, železničarji, vozniki, okoljevarstveniki, člani združenja pekarjev ali strelskega društva.

CIPRA tak razvoj podpira in obenem zahteva, da se pri prihodnjih projektih v večji meri uporablja pristop kooperativnega načrtovanja in razvoja. Pogoji za to je, da deležniki poznajo način delovanja tega pristopa. Deležniki iz občin, podjetij in NVO morajo biti zato ustrezno usposobljeni. Še zlasti od občin in regij CIPRA pričakuje, da se bodo organi, ki se zavzemajo za varstvo Alp in trajnostni razvoj, v večji meri vključevali v proces političnega odločanja – zanje morajo načeloma veljati merila »odgovornega vodenja« (good governance), kot so demokratična legitimnost, učinkovitost, preglednost, načelo subsidiarnosti in udeležba.

Katere naj bi bile oblike odločanja, je ekspertna skupina, ki jo je pooblastila CIPRA, v študiji o projektu »Prihodnost v

S trendom krepitve civilne družbe postaja za prebivalce vedno pomembnejše, da znajo ravnati hitro in profesionalno ter da se naučijo obvladovati politične procese. Zato je pomembno, da se za procese odločanja postavijo nova, splošno priznana merila.

Alpske države so v zelo kratkem času doživele velike spremembe na političnem in gospodarskem področju: vloga države se zmanjšuje, obseg javnih subvencij se krči, na območjih z neugodnimi naravnimi danostmi se ukinjajo delovna mesta. V skladu s trendom uveljavljanja civilne družbe so prebivalci postavljeni pred nalogo, da politične procese razumejo in v njih po možnosti tudi aktivno sodelujejo. Ravno zaradi dejstva, da lokalni politiki,

Alpah« raziskala na podlagi naslednjih vprašanj:

- Katera so največja nesoglasja in težave pri odločanju v Alpah?
- Kako poteka odločanje, kako bi bilo mogoče te procese še izboljšati?
- Kateri okvirni pogoji so potrebni, da bo v procesu načrtovanja upoštevan trajnostni razvoj?
- Kako bi lahko prizadeti lažje izrazili svoje mnenje?
- Kako bi bilo mogoče uporabiti izkušnje, pridobljene pri izvajanju vzorčnih projektov?

Namen raziskave je bil na podlagi vzorčnih projektov prikazati nove načine odločanja na naslednjih petih področjih: ustvarjanje dodane vrednosti na regionalni ravni, socialna kompetenca, zavarovana območja, mobilnost in politične strategije. Strategije reševanja v nadaljevanju opisanih ključnih vprašanj so ne nazadnje odvisne od uspešnega, vsesplošno sprejete načina odločanja.

Vzpostavljanje in vodenje verig ustvarjanja dodane vrednosti na regionalni ravni kot primer uspešnega sodelovanja

V alpskih državah postaja razlika med bogatimi in razvojno manj ugodnimi območji vedno večja. Doslej je bilo mogoče ta razkorak omiliti z izravnalnimi plačili, vendar pa je treba v času, ko se politična slika oblikuje na novo in ko obstaja nevarnost, da bodo subvencije za socialno in kmetijsko področje usahnile, poiskati nove načine reševanja problemov. Vlade osredotočajo svoje naložbe na urbane aglomeracije, odročna in redko poseljena območja pa ostajajo zapostavljena. Zaradi tega je zlasti za območja z omejenimi možnostmi za razvoj pomembno, da ustvarjajo trajnostne verige dodane vrednosti ali pa morda razvijejo tudi lastne znake kakovosti in prodajo domačih specialitet združijo z ekološkim turizmom.

Reformni proces, ki je zajel celotno Evropo, še dodatno prispeva k negotovosti prizadetih subjektov. Ti se kot mali regionalni ponudniki soočajo z vedno večjim številom mednarodnih »protiigralcev«: pri izvozu svojih proizvodov se morajo spopadati z velikimi odjemalci, kot so Carrefour, Spar, Lidl, Aldi, Migros

in Coop. K uspešnemu izvozu lahko prispevajo blagovne znamke, pogosto pa certificiranje za male ponudnike postane ovira zaradi previsokih stroškov. V Italiji tako med seboj konkurirata dve blagovni znamki: DOC (denominazione d'origine controllata) in IGP (indicazione geografica protetta), kar ustvarja zmešnjavo. Sir pač danes ni več samo sir, temveč je proizvod z blagovno znamko, pri proizvodnji katerega je treba upoštevati najrazličnejše pogoje. V turizmu se lo-

deležniki. Spodbujati bi morali mreže in oblike sodelovanja, pa tudi izboljšati pristojnosti regionalnih deležnikov za doseganje dogovorov na pogajanjih.

Lastne pobude prebivalcev kot dopolnitev državnih storitev ter ohranjanje in krepitev identitete prebivalcev Alp

Kar zadeva socialno kompetenco, je v določenih delih družbe nemogoče prezreti pojave razkroja: socialno poveza-

Na lokalni ravni je še veliko zastarelih struktur, ki sodelovanje vpletenih otežujejo.

kalni ponudniki zaradi velikih potovalnih agencij pogosto počutijo izpostavljene pritisku po zniževanju stroškov in standardiziranju svojih storitev. V študiji, ki jo je za CIPRO izdelala ekspertna skupina, je to del splošnega razvoja: kdor želi uspešno prodajati svoje proizvode in storitve, mora paziti na več dejavnikov kot včasih. Za sprejemanje pravih odločitev mora v večji meri upoštevati ekonomske, politične in pravne okvirne pogoje na nacionalni, včasih tudi na mednarodni ravni. Regionalni deležniki se bodo morali naučiti obvladovati to vedno večjo kompleksnost pri odločanju. Kot so prepričani člani ekspertne skupine, bi zato programi podpore morali krepiti izmenjavo informacij med

nost prebivalcev Alp ogrožajo svetovni trendi, kot so globalizacija, gospodarska koncentracija, fragmentarnost in staranje družbe, ne nazadnje tudi težke topografske razmere. Javnih subvencij je vse manj, javne storitve, kot so šole, otroški vrtci, pošte in krajevni promet, se ukinjajo ali pa jih je treba organizirati na lastno pobudo. K temu je treba prišteti še odseljevanje mladih izobraženih ljudi, kar pogosto sovпада z razkrojem družine.

Ekspertna skupina CIPRE zato ugotavlja, da je v prihodnje socialno kompetenco mogoče izboljšati le z globljim sožitjem med domačini in priseljenci, med mlajšo in starejšo generacijo ter z novimi modeli odločanja.

© CIPRA International

Vpleteni morajo pravočasno obravnavati cilj, izhodiščni položaj, predhodni položaj, vsebino, časovni načrt, stroške, odgovornost in možne učinke. Projekt skupaj nadzoruje manjša skupina različnih deležnikov, kar ustvarja zaupanje in pomaga odkrivati vire napak.

Ustanavljanje zavarovanih območij na podlagi učinkovitih konceptov varstva narave in upravljanja ter z vključevanjem prizadetih

Tudi glede ustanavljanja in upravljanja novih zavarovanih območij, torej načrtovanja, upravljanja in monitoringa, je treba poiskati učinkovitejše oblike sodelovanja s prebivalci. Seveda si je treba na kraju samem najprej razjasniti, kakšne razmere vladajo glede rabe tal in lastništva. Da bi zagotovili dolgoročno pozitivne učinke, je treba konflikte na zavarovanih območjih in zunaj njih reševati strokovno in s pogajanjem. Vedno znova se namreč pojavljajo prepiri zaradi pristojnosti med političnimi ravni in tudi očitne napake pri upravljanju parkov. Poleg tega so tu še konflikti interesov med kmeti, lovci in naravovarstveniki, ki nove parke pogosto obravnavajo le z ekološkega vidika in ne kot kraj, kjer se aktivno udejanja trajnostni regionalni razvoj.

Prispevek novih oblik odločanja k trajnostnemu načrtovanju prometa

Tudi v razpravi o mobilnosti se lahko nove oblike odločanja ne vrednotijo dovolj visoko. V alpskih regijah se kažeta dve nasprotujoči si smeri razvoja: po eni strani se v vedno večji meri zmanjšuje krajevni promet, kar ima negativne posledice zlasti za starejše generacije, ženske in mlade, ki nimajo svojega avtomobila. Po drugi strani pa zaradi velikega obsega dnevnih migracij in pristočasnega pro-

meta nastaja ogromna okoljska škoda, prebivalci pa so izpostavljeni negativnim vplivom hrupa in izpušnih plinov. Avtorji v študiji CIPRE menijo, da za reševanje problemov manjka tako politične volje kot tudi instrumentarij za spodbujanje konceptov trajnostne mobilnosti. Poleg tega tudi ni dovolj platform za sodelovanje, v okviru katerih bi se bilo mogoče pogoditi o pravičnejši izravnavi med udeleženi.

Priprava političnih strategij in njihovo izvajanje v praksi

Pri oblikovanju političnih strategij in konceptov se je pokazalo, da vključevanje različnih interesnih skupin v pripravljano fazo lahko prispeva k temu, da so programi natančnejši in bolj prilagojeni potrebam ciljnih skupin. To velja tako za raziskovalno področje kot tudi za lokalne, regionalne in nacionalne koncepte. Primeri za to so lokalni razvojni koncepti, v izdelavo katerih se vključuje prebivalstvo, t.i. »open space« konference, kjer se oblikujejo cilji, ali program Evropske unije LEADER, ki nastaja in se tudi izvaja s pristopom »od spodaj navzgor« (bottom up).

Seznam korakov k uspešnemu odločanju

»Idealna« metoda odločanja sicer ne obstaja, obstajajo pa splošno veljavna načela, kot so transparentnost, zanesljivost, spoštovanje nasprotnih argumentov in pripravljenost na sklepanje kompromisov.

Pri izvajanju procesa odločanja je treba upoštevati naslednje korake:

1) Razjasnitev izhodišča. Odgovorni za proces morajo pravočasno preučiti cilj oz konkreten primer, njegov dosedanji potek, cilje in vsebino, časovni načrt, stroške in možne učinke.

2) Ocena položaja. Odgovorni za proces morajo analizirati razvojne smeri in gonilne sile iz zakulisja ter oceniti stališča in interese posameznih udeležencev kot tudi morebitna nasprotja in povezave.

3) Razmislek o možnostih delovanja. Tukaj so pomembna naslednja vprašanja: kaj se zgodi, če vse poteka še naprej tako kot doslej, katere nove možnosti so se pojavile, kako jih lahko prepoznamo in uporabimo.

4) Priprava pogajalskega procesa: Ko so razjasnjene možnosti delovanja, se

proces uskladi podrobneje: natančno se opredeli predmet pogajanj (kaj natančno bo predmet obravnave in kaj ne), cilje, potek (kdaj se bo kaj zgodilo), strukture (kdo je za kaj odgovoren) in okvirne pogoje (spremljanje procesa, časovni okvir, finančna sredstva, obveznost upoštevanja rezultatov).

5) Izbira ustrezne metode. Izbira »prave« metode je odvisna od več parametrov: od predmeta pogajanja, možnosti za pogajanje, resnosti konflikta, števila udeležencev, časa in finančnih sredstev.

6) Doseči soglasje s pogajanjem in sprejeti odločitev. Različne faze pogajanja od spoznavanja udeležencev, izmenjave informacij, dogovora o pravilih igre prek označitve stališč, opredelitve konfliktnih področij, razjasnitve odgovornosti do konca postopka, v katerem se določijo rezultati, nadzorna funkcija in evalvacija.

7) Izvajanje rezultatov. Samo izvajanje je lahko težavno ali celo neuspešno. Najpogostejši razlog: dogovori niso bili opredeljeni dovolj natančno.

8) Preverjanje izvajanja. Izvajanje rezultatov pogajanj skupaj nadzoruje manjša skupina različnih deležnikov, kar med ljudmi ustvarja zaupanje in pomaga odkrivati, od kod izvirajo napake.

9) Delovanje na področju odnosov z javnostmi je za nove oblike odločanja zelo pomembno, saj motivira vpletene in ustvarja temelj zaupanja tako navznoter kot tudi navzven. Posebne oblike odnosov z javnostmi, kot so dnevi odprtih vrat, skupne ekskurzije, posebne predstavitve za otroke in migrante ali umetniške intervencije, lahko k temu koristno prispevajo.

1. primer: Južna Tirolska, Italija

www.dirdemdi.org/pustertal

»Tudi jaz odločam!« – Referendum o prihodnjem razvoju prometa v Pusteriški dolini

Leta 2000 je 300 prebivalcev Južne Tirolske, ki ne pripadajo nobeni politični stranki, skupaj s pripadniki vseh etničnih in jezikovnih skupin ter socialnih slojev, ustanovilo Pobudo za več demokracije, s katero so občanomom v večji meri želeli omogočiti neposredno sodelovanje pri oblikovanju zakonov (npr. z udeležbo na referendumu). Taka »opazovalnica« gleda

© Peter Marty

Pomembno je razvijati trajnostne verige dodane vrednosti, morda tudi uvesti znake kakovosti, prodajo specialitet domačega kraja pa združiti z okolju prijaznim turizmom.

sedaj pod prste politikom in ustaljenim političnim procesom. V »demokratski delavnici« prebivalci sami pripravljajo osnutke zakonskih predlogov, snujejo ideje in načrte, kako prek odnosov z javnostmi in v šolah čim več ljudi navdušiti za politično udejstvovanje. S pomočjo projekta naj bi se tako razvil občutek za enakopravnost, okrepila pa naj bi se tudi zavest o pomenu neposrednega političnega delovanja.

Če se vrnemo k prometu: čeprav je brennerska avtocesta zaradi prometa tovornih vozil za ljudi v dolini Valle Isarco/Eisacktal izredno velika obremenitev, južnotirolska vlada načrtuje nove tranzitne poti. Pobuda za več demokracije je zato prosila za podporo pri društvi in združenjih, da bi sama izvedla samoupravni referendum o prometni politiki (v Italiji referendum na lokalni ravni niso nekaj povsem običajnega). 200 prstovoljcev je nato zbralo 2'900 podpisov in tako je bil storjen prvi korak k referendumu. Bilo je sicer veliko nasprotovanja na strani lokalnih politikov, a prebivalci so neobremenjen način izvedbe referenduma dobro sprejeli. 20. marca 2005 je 80% tistih, ki so se udeležili referenduma, dalo prednost železnici in avtobusnemu prometu in ne individualnemu avtomobilskemu prometu.

2. primer: Allgäu, Nemčija

Obnova varovalnega gozda na območju Hintersteina

Hinterstein, idilična gorska vas v bližini Bad Hindelanga, se stiska v ozki visokogorski dolini. Nad njo se na pobočjih, kjer naklon doseže tudi do 40 stopinj, razprostira gozd, ki ga je napadel lubadar in je zato bolan in razredčen. Brez zdravega gorskega gozda pa Hinterstein ogrožajo plazovi in padajoče kamenje. Od leta 1986 so za njegovo obnovo porabili že milijon evrov, a uspeh ni bil ravno zavidljiv: ker so gamsi in jeleni objedli poganjke, se gozd z mladimi drevesi ni obnavljal... V okviru tega doslej edinstvenega projekta so leta 2003 gozdarski strokovnjaki Tehnične univerze iz Münchna opravili postopek mediacije, s pomočjo katerega so vsi vpleteni – lovci, gozdarski in vodni inženirji, predstavniki občine in združenja – med seboj sklenili pogodbo. Lovci so se v njej za-

vezali, da bodo pogozdene površine varovali pred jelenjadjo in gamsi, gozdni inženirji so poskrbeli za učinkovito ograditev novih zasaditev, lastniki gozda so se odpovedali krčenju gozda, za smučarje pa so zgradili nove proge, ki so obšle ogroženo območje. Izvajanje mediacijskega postopka najprej ni bilo povsem enostavno, saj ga je spremljalo globoko nezaupanje vseh udeležencev. A če bodo vsi prizadeti dogovor sedaj resnično spoštovali, bo odgovor na vprašanje, ki si ga je pesnik Joseph von Eichendorff zastavil v svoji pesmi » Le kdo je tebe, lepi gozd, rešil visoko, tam zgoraj?«, lahko popolnoma drugačen: »**Mi, vsi skupaj!**«

Swantje Strieder, *Zeitenspiegel*

© Comitato referendum consultivo Val Pusteria

Skupna točka vseh oblik odločanja je sodelovanje državljanov v sodelovanju s strokovnjaki za načrtovanje in izvajalci.

Viri in nadaljnje informacije o odločanju so objavljeni na spletnem naslovu:

www.cipra.org/prihodnost (v angleškem jeziku):

43 primerov dobrih praks

33 publikacije in

poročilo ekspertne skupine (121 strani)

Ekspertna skupin, ki jo je pooblastila CIPRA

Matthias Buchecker (matthias.buchecker@wsl.ch), projektni vodja skupine »Social Sciences in Landscape Research«, strokovni sodelavec na Švicarskem inštitutu za raziskovanje gozda, snega in krajine (WSL), Birmensdorf, Švica. **Mojca Golobič** (mojca.golobic@urbinstitut.si), doc., dr. krajinske arhitekture, raziskovalka na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije, docentka Biotehnične fakultete Univerze v Ljubljani, Slovenija. **Wolfgang Pfefferkorn** (wolfgang.pfefferkorn@cipra.org), dipl. inž. krajinskega načrtovanja, mediator ÖBM, projektni vodja pri CIPRI International, Dunaj, Avstrija.

Marc Zaugg Stern (marc.zaugg@geo.unizh.ch), geograf, višji asistent, višji lektor, Geografski inštitut Univerze v Zürichu, Švica.

»Zelene« zaposlitve in planinske kočice na sončno energijo

Uresničevanje znanja, izraba lokalnih potencialov

Za uveljavitev trajnostnega razvoja na območju Alp ni dovolj, če v politične programe vnese-mo trajnostne cilje. V proces moramo vključiti tudi čim večje število tistih, ki jih politika za-deva, zlasti na lokalni ravni. Kjer lokalne in regionalne organizacije znajo izkoristiti svoj poli-tični manevrski prostor, tam je tudi več možnosti, da bodo trajnostni projekti uspešni.

© CIPRA International

Priporočila se ne izvajajo v za-dostni meri

Ocene političnih programov in številne znanstvene raziskave pogosto vsebujejo priporočila, kako doseči cilje trajnostnega razvoja, ki jih politika naslavlja na nosilce institucionalnega odločanja. Ti predlogi se največkrat upoštevajo le deloma ali pa sploh ne. Nasprotje med priporočili in njihovim izvajanjem v prak-si je torej zelo veliko.

Ekspertna skupina, ki jo je poo-blastila CIPRA, si je v zvezi s tem zastavila naslednja vprašanja:

- Kako vplivajo obstoječe politike in predpisi ter strategije političnega delo-vanja na razvoj alpskega prostora?
- Kako bi jih bilo treba prilagoditi, da bi učinkoviteje prispevale k trajnostnemu razvoju?
- Kako bi različni lokalni in regionalni deležniki lahko bolje izkoristili možnosti delovanja na svojem področju ali jih po-večali?
- Kako zasnovati izsledke raziskav in ocen, da bi se razkorak med priporočili in njihovim izvajanjem v praksi zmanjšal?

Zaradi subvencij EU sta se povečala dohodek in obseg investicij, kar ne-katerim tradicionalnim poklicem omogoča preživetje . Procesi udeležbe javnosti na lokalni ravni spodbujajo ustvarjanje verig dodane vrednosti na regionalni ravni.

Prihodnji razvoj Alp je posredno ali neposredno odvisen od političnih in-strumentov, zakonov, programov ali načrtov, ki jih izvaja in uporablja država. Različni politični instrumenti in strategi-je tvorijo namreč okvir za odločitve, ki jih sprejemajo tisti javni ali zasebni deležniki, ki oblikujejo regionalno poli-tiko. Na političnih instrumentih ne tem-elji le celoten instrumentarij, ki ga uporabljajo upravni organi, od njih so odvisne tudi možnosti za delovanje za-sebnikov, kmetov, obrtnih ter storitvenih podjetij in potrošnikov.

Politika gorskih območij v Alpah

Na razvoj alpskega območja vsepovsod vpliva izvajanje različnih sektorskih poli-tik, kot so kmetijska, gospodarska, pro-metna ali naravovarstvena politika. Vidi-ki, specifični za alpsko območje, so veči-noma vključeni v omenjene sektorske po-litike (npr. izravnalna plačila za hribovske kmetije v kmetijski politiki). Instrumente specifične integracijske politike razvoja gorskih območij poznajo le v Švici, Franciji in Italiji.

V alpskih državah obstaja pet političnih ravni odločanja: lokalna, regionalna, na-cionalna (programi podpore za hribovs-ka in gorska območja v nekaterih državah), transnacionalna (Alpska kon-vencija) in evropska raven (npr. kmetijs-

ka politika EU, strukturni skladi EU). Polnoma vseeno je, na kateri ravni tečejo pogajanja, pomembno je, da si za izvajanje svojega projekta aktivno prizadevajo lokalni deležniki, občine, društva oz. prebivalci. Kjer imajo več pristojnosti lokalni nosilci odločitev, postaja

Kjer imajo več pristojnosti lokalni nosilci odločitev, postajajo vedno pomembnejša tudi medsebojna posvetovanja in skupno iskanje odločitev.

jo vedno pomembnejša tudi medsebojna posvetovanja in skupno iskanje odločitev. Po drugi strani pa je vedno težje najti prave sogovornike na različnih ravneh. Tu se v posameznih alpskih državah kažejo velike razlike med političnimi kulturami:

v državah z zvezno ureditvijo, kot sta Avstrija ali Švica, imajo regije in občine več pristojnosti kot v tradicionalno centralistično urejenih državah, kot sta Italija ali Francija, čeprav uvedba organizacij, ki združujejo več občin, npr. gorske skupnosti v Italiji (Comunità Montane) ali Comités de Massif v Franciji, že pomeni prvi korak v smeri decentralizacije.

Odločilnega pomena sta kmetijstvo in infrastruktura

Z vsebinskega vidika je treba izmed množice političnih področij, ki so pomembna za Alpe, navesti tiste, ki so za trajnostni razvoj Alp še zlasti pomembna. Strokovnjaki razlikujejo šest različnih načinov, kako se lotiti političnih strategij:

1. kmetijska politika: spodbujanje trajnostnega hribovskega kmetijstva z večnamensko vlogo (proizvodnja kakovostne hrane, ohranjanje alpske kulturne krajine);

2. gozdarska politika: načrtovanje gozdarstva in spodbujanje trajnostnega gozdarstva z večnamensko vlogo (razvoj in ohranjanje mešanih gozdov, pri čemer je cilj trajnostno gospodarjenje z gozdovi, varstvo pred snežnimi plazovi in plazenjem, rekreativna dejavnost);

3. politika varovanja in ohranjanja: predpisi o varstvu narave in krajine, določanje in razvoj zavarovanih območij v Alpah;

4. projektna dejavnost: spodbujanje izvajanja lokalnih projektov, raba naravnih in krajinskih virov;

5. infrastruktura: ureditev infrastrukture za alternativna prevozna sredstva, okolju prijazen turizem in regionalni razvoj;

6. načrtovanje: uporaba instrumentov prostorskega načrtovanja zaradi izravnave razlik med razvojnimi zahtevami in potrebami varstva okolja.

Za vsakega od omenjenih šestih temeljnih načinov obravnave političnih strategij obstajajo na regionalni, nacionalni ravni in ravni EU posebni predpisi, različne možnosti zagotavljanja podpor in različni skladi.

Člani ekspertne skupine menijo, da je v posameznih primerih težko ugotoviti, kako uspešni so specifične politike razvoja gorskih območij in programi podpore ter kakšni so njihovi učinki. O tem so bile doslej opravljene le maloštevilne analize. Razvoj alpskega območja oblikujejo mnogi dejavniki vplivanja; učinke specifične politike gorskih območij je zelo težko ločiti od splošnih razvojnih teženj in učinkov sektorskih politik.

Višji dohodki in učinkovitejše varstvo narave

Ekspertna skupina v tem delu navaja splošne ugotovitve o učinkih različnih sektorskih politik na evropska gorska območja:

- Kljub sprejetim protiukrepom število prebivalstva v nekaterih oddaljenejših regijah še upada, vendar pa so gospodarska diverzifikacija in sprejeti ukrepi za višjo kakovost življenja na številnih območjih že pokazali pozitivne učinke. Uspel je poskus zajeziti upadanje števila prebivalstva in tako danes ravno v Alpah obstajajo številna privlačna območja za bivanje.

- Kmetijska politika EU in njeno izvajanje v alpskih državah daje različne rezultate. Zaradi subvencij EU sta se dohodek in obseg investicij prebivalcev zvišala, kar omogoča preživetje nekaterih tradicionalnih poklicev, kot so planšarstvo in sirarstvo. Praksa je pokazala, da v nekaterih državah sistemi

podpor prednostno obravnavajo velika podjetja z intenzivnim kmetijstvom na ravninskih predelih, medtem ko je ogrožen obstoj manjših kmečkih gospodarstev, ki znatno pripomorejo k identiteti alpskega območja in raznovrstnosti alpske krajine.

- Na številnih gorskih območjih je regionalno gospodarstvo zaradi razvoja turizma postalo bolj raznoliko, vendar pa gospodarska in regionalna politika še nista »iznašli recepta«, kako premagati krizne razmere v industriji, obrti in rudarstvu.

Določanje zavarovanih območij ne prispeva le k ohranjanju vrstne pestrosti, temveč ima tudi ekonomske potenciale.

Kmetijstvo in gozdarstvo sta gospodarski panogi, ki v primeru ustrezne strukturiranosti raznovrstno prispevata k trajnostnemu razvoju.

- Zaradi zakonodaje posameznih držav in EU sta narava in krajina v Alpah danes boljše zavarovani kot kdaj prej. Seveda se vsi deležniki še ne zavedajo, kakšne ekonomske možnosti nudijo zavarovana območja. Nesoglasja med interesi varstva narave in zahtevami gospodarskega regionalnega razvoja ostajajo v številnih primerih nerazrešena.

- Z novimi prometnicami se je v večini regij povečala mobilnost prebivalstva, po drugi strani pa je bil ravno v oddaljenějšíh območjih zanemaren razvoj krajvnega javnega potniškega prometa. Občutno se je zmanjšala tudi ponudba avtobusnih in železniških prevozov.

Ovire pri izvajanju politike, usmerjene v trajnostni razvoj

Programi, ki so bistvenega pomena za razvoj alpskega območja, pogosto vsebujejo zahtevne cilje v smislu trajnostne-

ga razvoja. Med zahtevami in dejanskim izvajanjem pa se na tem mestu ne tako redko pojavlja globok razkorak. Pri sprejemanju konkretnih odločitev je trajnostno načelo še vedno premalo upoštevano. Kot razloge za to avtorji navajajo naslednje:

- **Pomanjkanje informacij:** Lokalni nosilci odločitev premalo poznajo zako-

silci odločitev z različnih političnih področij in vpleteni deležniki izmenjati več informacij, upoštevati nasprotna mnenja in bolje usklajevati sodelovanje na različnih ravneh.

- **Dobro upravljanje:** Večja usklajenost med različnimi političnimi področji in upoštevanje ureditve z jasnimi predpisi lahko prepreči sprejemanje napačnih odločitev, ki bi imele dolgotrajne posledice.

Pri sprejemanju konkretnih odločitev je trajnostno načelo še vedno premalo upoštevano.

nodajo in politične instrumente, npr. instrumente pogodbenega varstva. Tudi nezadovoljivo osnovno znanje, kot je, denimo, poznavanje vplivov na podnebje in okolje, je razlog, da lokalni politični deležniki še niso prevzeli splošnih političnih ciljev trajnostnega razvoja.

- **Nasprotja interesov:** Ta obstajajo, denimo, med političnimi strokovnjaki in lokalnimi deležniki, lovci in upravljavci zavarovanih območij, kmeti in naravovarstveniki itd., ki jih ni mogoče že vnaprej odpraviti s skupno odločitvijo, in prav tako ustvarjajo napetosti. Težave postanejo še večje, ko se lokalni projekti izvajajo centralistično in ko z njimi upravljajo zunanji strokovnjaki.

- **Preobremenjenost:** številni deležniki se pri zelo kompleksnih zadevah in zaradi preobila informacij »umaknejo« v popolnoma osebno stališče, ne da bi pri tem upoštevali nadrejena stališča.

- **Upoštevanje strankarske pripadnosti:** igre moči in kratkoročni interesi preprečujejo uveljavljanje trajnostnih rešitev in sklepanje dolgoročnih sporazumov.

Povečati vrednost lokalnih virov in se učiti drug od drugega

Strategije političnega delovanja, ki vključujejo načela trajnostnega razvoja, morajo biti premišljene in zahtevajo več časa kot strategije, ki so sprejete ad hoc. Zanje so potrebni čas za premislek, dojemljivost za nove procese učenja, pripravljenost na redno ocenjevanje projektov in odpravljanje vzrokov za napake. Za pospešitev tega procesa ekspertna skupina v študiji CIPRE priporoča naslednje:

- **Krepitev integriranega regionalnega razvoja:** V ta namen si morajo no-

- **Spodbujanje prednosti posamezne regije:** Nosilci političnih odločitev morajo skupaj z lokalnimi deležniki povečati vrednost lokalnih virov in še naprej povečevati obstoječe prednosti. Rezultat procesov udeležbe javnosti na lokalni ravni je lahko npr. ustanovitev novih zavarovanih območij ali vzpostavitev verig dodane vrednosti na regionalni ravni.

- **Zagotavljanje uspešnosti projekta:** Dolgoročne možnosti lokalnih projektov je treba zagotoviti tudi po izteku obdobja, v katerem je zagotovljeno javno subvencioniranje.

- **Evalvacija kot učni proces:** Evalvacije programov ali drugih političnih instrumentov ne smemo razumeti le kot enostranskega preverjanja kakovosti. Strokovnjaki bi morali ravnati konstruktivno in ne iskati le napak, marveč tudi izkoristiti priložnost za skupno učenje. Če se pokažejo nove poti, bodo vsi deležniki bolj motivirani in bodo sami poiskali rešitve za odkrite probleme.

Izhajajoč iz ugotovitev ekspertne skupine je CIPRA oblikovala naslednje zahteve:

Znanje, pridobljeno iz izkušenj pri regionalnem razvoju, in spoznanja iz uporabnih raziskav je treba v večjem obsegu vključiti v programe in instrumente spodbujanja. Pri zahtevah mora v skladu s cilji Alpske konvencije stati v ospredju trajnostni razvoj. V večjem obsegu je treba vključiti občine, pokrajinske uprave, pa tudi prizadeto prebivalstvo – to je bistven predpogoj, če hočemo premostiti prepad med političnimi strategijami in priporočili znanosti na eni ter njihovom uresničevanju v praksi na drugi strani. Za preverjanje kakovosti projektov in programov je treba razviti in uporabiti kontrolne instrumente.

© Treberspurg und Partner Architekten

© Treberspurg und Partner Architekten

Seminarska naloga – primer vzorčnega projekta solarne in ekološke gradnje v Alpah.

Vzorčni projekti v nadaljevanju kažejo, da se vedno morajo zbrati povsem različni deležniki, ki morajo razviti lastne modele sodelovanja. V vsakem primeru je seveda pomemben posameznik, ki se bo še posebej zavzel za izvedbo projekta, prevzel ključno vlogo in skrbel za dobro komunikacijo med vsemi sodelujočimi.

1. primer: Planinska koča Schiestlhaus, Štajerska/A

www.schiestlhaus.at

Obsijana od sonca ali koča, ki se sama ogreva

Nešteto krat so se zaposleni v podjetju Treberspurig & Partner Architekten povzpeli na goro Hochschwab in to iz poklicnih razlogov. Vse se je namreč začelo s seminarskim delom Marie Rezac s Tehnične univerze na Dunaju, na podlagi katerega je nastal ambiciozno zastavljeni projekt prve pasivne planinske koče na svetu, ki sedaj stoji na planoti na vrhu gore. Tehnologija v objektu s 70 ležišči je zahtevna in obenem preprosta. Ker leži objekt na južni strani, je mogoče 60 % električne energije proizvesti iz sončne energije. S pomočjo odlične izolacije ovoja stavbe ter prezračevanja in odzračevanja dosegajo letne potrebe po toploti za ogrevanje na kvadratni meter 15 kW/h, kar pa je le delček porabe pri klasično grajenih hišah. Osnutek projekta, ki so ga nadalje razvijali v arhitekturnih birojih Treberspurig & Partner Architekten in pos arhitekten, se je v celoti skladal s programom »Trajnostno gospodarjenje«, ki ga je pripravilo avstrijsko Zvezno ministrstvo za promet, inovacije in tehnologijo in ki po poročanju dunajskega dnevnika Standard zbuja zanimanje tudi prek meja EU. Ena od usmeritev programa je »Hiša prihodnosti«, s katero naj bi prepričali gospodarstvo, da bi postalo gonilna sila trajnostne in ekološke gradnje. Z načrtovanjem in gradnjo inovativnih stavb bodo storjeni koraki, ki bodo v Avstriji določali smer trajnostnega načina gospodarjenja.

Planinska koča Schiestlhaus, ki je bila zgrajena s sredstvi programa »Hiša prihodnosti«, je stala dva milijona evrov. Postala je ne samo prva planinska postojanka, zgrajena po načelih pasivne gradnje, ampak istočasno tudi vzorčni primer uspešne izmenjave in skupnega

delovanja številnih partnerjev iz uprave in gospodarstva: planerjev, arhitektov, proizvajalcev gradbenih materialov ter inovativnih gradbenih in tehnoloških podjetij. Po mnenju Službe skupnosti za informacije o raziskavah in razvoju (CORDIS) je mogoče dobljene rešitve in spoznanja z malenkostnimi spremembami uporabiti v zmernih legah na celotnem območju Alp.

2. primer: Oberallgäu, Nemčija

www.allgaeuer-hochalpen.de

Upravljanje zavarovanega območja Allgäuer Hochalpen: »zelena delovna mesta« v naravi

Naravni rezervat Allgäuer Hochalpen (Visoke Allgäuske Alpe), ki obsega 21'000 ha površine, je eden najpriljubljenejših počitniških območij v Nemčiji. Visokogorski svet, za katerega je značilna bogata vrstna sestava, obenem nudi zatočišče številnim ogroženim živalskim in rastlinskim vrstam. Pred štirimi leti se je Bavarska deželna zveza za varstvo ptic prvič obrnila na Evropski socialni sklad in zaprosila za sredstva, namenjena financiranju novih »zelenih delovnih mest«: danes je v sklopu rezervata 25 novih delovnih mest t.i. okoljskega pedagoga in skrbnika narave. Ena pomembnejših dejavnosti parka so organizirani izleti v »kraljestvo planinskega orla«. Za najmlajše so na voljo tudi tečaji o prosto rastočem cvetju in žuželkah. Po začetni nezaupljivosti je danes večina prebivalcev na svoj park ponosna, številni tudi prostovoljno pomagajo pri rednem vzdrževanju opazovalnice orlov in informacijskih tabel. Najnovejši sponzor parka so Nemške železnice, ki so pripravile posebno pavšalno ponudbo. Ta obsega vožnjo z vlakom in avtobusom, prenočišče ter izlet, na katerem obiskovalci opazujejo orle.

3. primer: Avstrija, Italija, Slovenija

ERA – Eco Regio Alpe Adria: sodelovanje parkov na tromeji

Celovski urad za okolje se je domislil nečesa, kar bo seglo prek meja. Oktobra 2004 je v koroškem narodnem parku Nockberge v treh jezikih potekal prvi kongres ERA, katerega namen je bil razglasiti začetek novega obdobja v sodelovanju s partnerji iz italijanskega

© Monika Schirutschke

© Sascha Ziehe

Varstvo zavarovanih območij lahko učinkovito deluje le s sodelovanjem obiskovalcev. Poznavanje »skrivnosti« in zgodovine območja je pomembno, če želimo vzbuditi zanimanje in razumevanje za obnovitvena dela.

© Nationalpark Triglav

© Nationalpark Nockberge

Parco naturale regionale delle Prealpi Giulie in slovenskega Triglavskega narodnega parka ne le na področju čezmejne varstva narave, ampak tudi pri vzpostavljanju skupnega trga. Deležniki iz vseh treh dežel se od takrat dalje redno sestajajo, pripravili so tudi privlačno turistično ponudbo treh dežel »Giro dei Parchi«. Obiskovalci naravnih parkov se tako lahko seznanijo ne le s favno in floro, temveč tudi s kulturo vseh treh dežel. Kmetje, lastniki gostišč, obrtniki, šole in muzeji ne glede na jezikovne meje med seboj že sodelujejo, načrtujejo pa tudi različne prireditve in izlete k sosedom. S čezmejnim sodelovanjem treh naravnih parkov, ki ga je omogočila pobuda EU INTERREG, in prizadevanjem vseh sodelujočih je bilo mogoče konkretno prispevati k uresničenju političnega cilja, tj. trajnostnega regionalnega razvoja.

Eva Favry, Rosinak & Partner ZT GmbH

Območje izvajanja čezmejnega projekta ERA je tudi območje Triglavskega narodnega parka/SI.

Viri in nadaljnje informacije o strategijah političnega ukrepanja so objavljeni na:

www.cipra.org/Zukunft (v angleškem jeziku):

10 primerov dobre prakse,

25 publikacij in

poročilo ekspertne skupine (129 strani)

Ekspertna skupin, ki jo je pooblastila CIPRA

Olivier Alexandre (Olivier.Alexandre@ujf-grenoble.fr), dr. geografskih znanosti, Joseph Fourier University, Grenoble, Francija. **Eva Favry** (favry@rosinak.at), strokovnjakinja za načrtovanje prostora, vodja projektov v podjetju Rosinak & Partner ZT GmbH, Dunaj, Avstrija. **Javier Grossutti** (javier.grossutti@uniud.it), strokovni sodelavec na Inštitutu za ekonomske znanosti Univerze v Vidmu, Italija. **Yann Kohler** (yann.kohler@gmx.net), geograf, Joseph Fourier University, Grenoble, Francija. **Antonio Massarutto** (antonio.massarutto@dse.uniud.it), strokovnjak za javno politiko, strokovni sodelavec na Inštitutu za ekonomske znanosti Univerze v Vidmu, Italija. **Martin Vanier** (Martin.Vanier@ujf-grenoble.fr), profesor geografije in okoljskega načrtovanja, Joseph Fourier University, Grenoble (Francija), direktor raziskovalne skupine za okoljsko načrtovanje, regionalni in urbani razvoj PACTE.

Sodelovanje in povezovanje v mreže kot ključ do uspeha

Več kot 40 znanstvenikov, načrtovalcev in praktikov je za potrebe projekta »Prihodnost v Alpah« leto dni raziskovalo in zbiralo strokovno znanje, ki obstaja v sedmih alpskih državah, in prišlo do zaključka, da so najpomembnejše strategije, s katerimi je mogoče obvladovati in spodbujati trajnostni razvoj, intenzivnejše sodelovanje in medsebojno povezovanje v mreže.

Šest skupin, ki je raziskovalo posamezne vsebinske sklope projekta, je sklepne ugotovitve o opravljenem delu povzelo v t.i. sinteznem poročilu, ki je na voljo tudi v spletni obliki. Strokovnjaki so v njem postavili merila, bi jih morali upoštevati vsi, ki želijo v Alpah spodbujati trajnostni razvoj. V CIPRI so prepričani, da rezultati raziskave spodbujajo varstvo in trajnostni razvoj Alp. Varstvo, ki vključuje tako ljudi kot gospodarstvo.

Enega od rezultatov bi lahko označili kar z geslom »Tvegajmo več demokracije«, h kateremu sodi naloga, da pri načrtovanju vključimo v procese odločanja tudi prizadete interesne skupine. Izziv je v tem, da uspemo zapolniti razkorak v znanju: med tem, kar javnost o določenem problemu ve, in med aktualnim stanjem znanstveno-raziskovalnega razvoja. Pri tako kompleksnih temah, kot sta mobilnost in regionalno gospodarstvo, je taka moderatorska vloga še posebej težavna in ravno zato se je treba soočiti z njo, saj je le tako mogoče zagotoviti, da bodo sprejeti sklepi resnično trajnostni, torej »uporabni za daljše obdobje«.

Nove mreže pomagajo k večjemu napredku

Raziskovalna skupina se je osredotočila tudi na krepitev socialnih mrež. Pri svojem delu je spoznala, kako pomembno je pri izvajanju projektov sodelovanje med mesti, občinami in soseskami. Še posebej uspešne so pobude, ki ne povezujejo le krajevnih mrež, temveč se uspejo povezati tudi z zanimivimi partnerji zunaj domače regije tako, da si izmenjujejo znanja, navezujejo gospodarske stike in si nudijo politično podporo. Inovativne oblike, kot so zasebno-javna partnerstva, v okviru katerih sodelujejo podjetja, družbene organizacije in državne inštitucije, vedno obetajo uspeh, ko odpovedo tradicionalne strategije.

Naj gre za projekte ustvarjanja dodane vrednosti na regionalni ravni ali za projekte mobilnosti, strokovnjaki so v okviru študije CIPRE vedno znova prišli do spoznanja, da je ključnega pomena ustrezna vodstvena osebnost. Dejstvo je, da je uspeh številnih pobud pogosto odvisen od le nekaj ljudi, ki so dobri upravljalci in vizionarji hkrati, ki znajo misliti daleč vnaprej. Če se ne želimo zanašati na načelo naključnosti, je treba perspektivne vodstvene talente načrtno spodbujati prek nove izobraževalne ponudbe, denimo na področju menedžmenta.

Ohranjanje javnih storitev za kakovostnejše življenje

Eden večjih problemov prihodnjega razvoja v Alpah so notranje migracije: zaradi priseljevanja podeželskega prebivalstva in ljudi iz tujine se aglomeracije širijo, posledica tega pa sta intenzivno praznjenje podeželskih območij in prekomerno staranje tamkajšnjega prebivalstva. Strokovnjaki CIPRE vidijo kot protikrep večjo ponudbo javnih storitev v oddaljenih predelih, in sicer v inovativnih oblikah, npr. v medsebojnem povezovanju

© CIPRA International

Dejstvo je, da je uspeh številnih pobud pogosto odvisen le od nekaj ljudi, ki so dobri upravljalci in vizionarji hkrati, ki znajo misliti daleč vnaprej.

občin ali skupni ponudbi storitev. Vloga manjših mest in »regionalnih vozlišč« v veliki alpski mreži je pogosto podcenjena. Njihove storitve in infrastruktura oživljajo gospodarstvo daleč naokoli v okoliških občinah in naseljih in seveda odločilno zvišujejo kakovost življenja tam živečih ljudi.

Rezultati študije pomenijo za CIPRO spodbudo za nadaljnjo krepitev prizadevanj za povezovanje deležnikov na vsealpski ravni.

Presenetljiv rezultat študije CIPRE se nanaša na promet: v nasprotju z neutrudnim ponavljanjem, da več cest pomeni tudi večjo gospodarsko rast, je ekspertna skupina ugotovila naslednje: »Kakovost prometnega sistema in dosegljivost tržišč predstavljata le enega od mnogih dejavnikov, ki vplivajo na izbiro lokacije.« In tudi ne najpomembnejšega. Ravno v perifernih regijah se lahko zgodi, da bo gradnja cestne infrastrukture povzročila negativne učinke, npr. razdrobljenost krajine, obremenjevanje okolja s hrupom in škodljivimi snovmi, ne da bi sploh začeli delovati pričakovani pozitivni učinki v regionalnem gospodarstvu. Periferna območja so namreč zaradi zgrajene

cestne infrastrukture le še bolj izpostavljena konkurenci aglomeracijskih območij.

Izogibanje prometu in krepitev sodelovanja kot izziv prihodnosti

V rubriki »Izzivi prihodnosti« študija navaja področja, za katera so bile za alpske regije postavljene pomembne razvojne usmeritve v naslednjih desetletjih:

- **Oglaševanje Alp.** Trženje kmetijskih proizvodov in turistične ponudbe bi se lahko izboljšalo s tem, da bi posebej v ta namen oblikovani »znaki« (label) opozarjali na njihov alpski izvor. Pri tem je pomembno izpostaviti njihovo enkratnost v smislu: »Ta proizvod obstaja v taki obliki le pri nas!«
- **Odpiranje novih tržišč.** Ko začne povpraševanje na krajevni in regionalni ravni upadati, se morajo proizvajalci v večji meri osredotočiti na povpraševanje v okviru lastne države ali mednarodni ravni, prav tako pa si morajo poiskati poslovne partnerje tudi zunaj Alp.
- **Izogibanje širjenju prometa.** Dolgoročne raziskave naj bi pokazale, ali boljše prometnice in boljša dosegljivost krajev dejansko krepijo ekonomsko moč določene regije in kako se lahko izkoristijo izkušnje regij, za katere je kljub slabši prometni dostopnosti značilen pozitiven gospodarski razvoj. Če želimo vsem skupinam prebivalcev zagotoviti možnosti za mobilnost, potrebujemo inovativne rešitve in tako urejanje prostora, ki bo omogočilo kratke poti.
- **Krepitev sodelovanja.** V Alpah so še vedno skupnosti, ki zavračajo demokratično sodelovanje vseh »skupin, ki imajo izražajo določene zahteve«. Načeli udeležbe in povezovanja bi morali v prihodnje postati vodilo za politično in gospodarsko delovanje.

Rezultati študije pomenijo za CIPRO spodbudo za nadaljnjo krepitev prizadevanj za povezovanje deležnikov na vsealpski ravni. Kot primer za to velja omeniti projektno fazo »alpPerformance«, kjer se zbrano znanje iz faze »alpKnowhow« v praksi že uresničuje na ravni samostojnih nadaljevalnih projektov. Kot pravi Andreas Götz, »je poročilo a projektu »Prihodnost v Alpah« pokazalo, da se varstvo Alp in ustvarjanje zanimivih delovnih mest ne izključujeta.«

Michael Gleich, znanstveni delavec in publicist

© Ingo Dejaco

© CIPRA International

Za spodbujanje trajnostnih strategij regionalnega razvoja so pomembne inovativne prometne rešitve, ki uvajajo kratke poti.

Če želimo obvladati prihodnje izzive, je prav tako pomemben razvoj skupnih in med seboj povezanih strategij.

NENA in Dynalp² uresnicujeta rezultate projekta

»Prihodnosti v Alpah«

Začelo se je izvajanje projektov

Rezultat prve polovice izvajanja projekta »Prihodnost v Alpah« je večje število obsežnejših mednarodnih projektov, ki v praksi že uporabljajo in uresničujejo spoznanja in izkušnje, pridobljene v »Prihodnosti v Alpah«.

NENA: mreža trajnostnih podjetij

Ur. – CIPRA si je z devetimi partnerji iz vseh alpskih držav s projektom NENA (Network Enterprise Alps – Enhancing sustainable development, competitiveness and innovation through SME and cluster co-operation; www.nena-network.net), ki ga financira EU v okviru programa INTERREG III B, zastavila cilj, da vzpostavi vsealpsko mrežo malih in srednje velikih podjetij. Tista podjetja, katerih delovanje je trajnostno naravnano, bodo tako deležna podpore pri prenosu strokovnega znanja in izkušenj, svetovali jim bodo pri medsebojnem sodelovanju in oblikovali ponudbo nadaljnjega izobraževanja. Projekt NENA se osredotoča tako na področje obnovljivih virov energije kot na področje inovacij in tehnologije. Proračun projekta, ki se je začel marca 2006 in se bo zaključil februarja 2008, znaša okoli 2,4 mio. evrov. Vodilni partner je Društvo za razvoj naravne in kulturne dediščine Vorarlberg, drugi partnerji pa so različne krovne organizacije, raziskovalne ustanove ter vladne in nevladne organizacije z različnih strokovnih področij.

DYNALP²: občine uresničujejo rezultate v projektih

V okviru projekta DYNALP² prenašajo alpske občine rezultate, pridobljene v projektni fazi »alpknowhow«, v svoje neposredno delovanje. Nosilec projekta DYNALP² je Omrežje občin »Povezanost v Alpah«, katerega cilj sta izvajanje protokolov Alpske konvencije in intenzivnejše povezovanje med občinami. Poglaviti element projekta DYNALP² je torej izvajanje projektov v občinah, ki so članice občinske mreže. Prvič so bili projekti razpisani l. 2006, ko je mednarodna žirija izmed 73 prispelih kandidatur izbrala 22 projektov in jim skupaj podelila 300'000 evrov. DYNALP² je nadaljevanje projekta, ki se je izvajal v okviru programa Interreg IIIB in se zaključil poleti 2006. Finančna sredstva je prispeval Sklad za varstvo narave.

Omrežje občin Povezanost v Alpah sedaj objavlja drugi krog razpisa, za katerega je tokrat za projekte članskih občin na voljo 200'000 evrov. Predloženi projekti morajo prispevati k trajnostnemu razvoju in uporabiti rezultate, pridobljene v okviru enega od šestih vsebinskih sklopov projekta »Prihodnost v Alpah«. Omrežje občin bo izbranim projektom dodelilo sredstva v višini od 10'000 oz. 20'000 evrov, pri čemer bodo 50 % sredstev morale zagotoviti občine same.

Zadnji rok za oddajo predlogov projektov je 29. junij 2007. Podrobnejše informacije o razpisu so objavljene na spletnem naslovu <http://dynalp.alpenallianz.org/sl/Podpora%20projektom/spodbujanje-projektov>.

Delavnice za izmenjavo znanja

Tudi mednarodne dejavnosti so pomembna dejavnost v okviru projekta DYNALP². Več informacij o konferencah, delavnicah in strokovnih ekskurzijah na: <http://dynalp.alpenallianz.org/sl>.

Uvodna prireditev ob začetku izvajanja projekta NENA v okviru programa INTERREG III B je potekala v avstrijskem kraju Hittisau/A. Partnerji iz vseh alpskih držav so si ogledali ženski muzej, ki velja za zgled trajnostne gradnje javnega objekta.

Predstavniki zainteresiranih članskih občin so se na uvodni prireditvi v nemškem Bad Hindelangu/D seznanili s projektom DYNALP².

Podnebje in mesta kot horizontalni temi za vsa vprašanja

Taljenje ledenikov in nove oblike sodelovanja

V organizaciji CIPRE sta se nedavno zvrstili večji konferenci: o podnebnih spremembah ter o odnosu med alpskimi mesti in njihovimi okoliškimi regijami. Pred kratkim sta izšla tudi zbornika obeh konferenc.

Alpsko mesto alpsko podeželje

Odgovornost alpskih mest
za prihodnost Alp

© CIPRA International

Ur. – Ker sta odnos med alpskimi mesti in njihovim okoliškimi regijami ter sprememba podnebja pomembni temi pri reševanju vseh vprašanj, ki se zastavljajo v okviru projekta »Prihodnost v Alpah«, je o tem na konferencah CIPRE tekla izčrpna razprava. Rezultati so na voljo tudi v knjižni obliki.

Alpska mesta – gonilna sila razvoja

Koliko skupnega imajo naše predstave o Alpah z resničnostjo današnjega alpskega sveta? V naših predstavah še vedno prevladuje podoba Alp, ki jo zaznamuje podeželska idila, pa čeprav so dejstva poznana: več kot 60% prebivalcev in delovnih mest v Alpah je osredotočenih na urbane aglomeracije dolinsko-kotlinskih območij in le manjši del prebivalstva živi na nadmorski višini, ki presega tisoč metrov.

Sploh pa se spreminja tudi sama prostorska struktura Alp: medtem ko na območjih z ugodnimi naravnimi danostmi število prebivalcev narašča in se ustanovljajo nova podjetja, se v številnih drugih predelih spopadajo z odseljevanjem, upadanjem števila delovnih mest in zmanjšanjem storitvene ponudbe. Spremenili so se tudi življenje in odnosi med mestom in podeželjem in to v socialnem, ekonomskem in ekološkem smislu.

Tako kot vedno bolj izginjajo meje med prostorskimi enotami, tako se izgublja tudi posamezni pojmi. Kje se konča mesto, kje se začne podeželje? Poleg tega podeželski prostor ni povsod enak; obstajajo dinamični predeli v mestni okolici, uspešne turistične regije, tudi spalna naselja v neposredni bližini mest in odmaknjene stranske doline, kjer se odvijajo intenzivni procesi odseljevanja.

Zaradi vseh teh hitrih sprememb, ki smo jim priča v Alpah, smo prisiljeni opustiti stare vzorce razmišljanja. Kot je bilo razbrati iz razprav na strokovni konferenci CIPRE leta 2005 v švicarskem Brigu, so prav alpska mesta tista, ki bodo morala prevzeti vlogo gonilne sile razvoja. Prispevki iz novega zbornika z naslovom »Alpsko mesto – alpsko podeželje. Odgovornost alpskih mest za prihodnost Alp« obravnavajo vse te razpetosti in iz tega nastajajoče izzive, s katerimi se soočajo politika in prostorsko načrtovanje, prebivalstvo in turizem. Trinajst avtorjev v svojih prispevkih predstavlja različne spodbude, ki temeljijo na lokalnih in regionalnih primerih dobre prakse, in razvija strategije v smislu trajnostnega razvoja. Kot pomemben element tovrstnih strategij so predstavljene možnosti za nove oblike sodelovanja, ki naj bi območje Alp uveljavile v globalnem merilu, politika pa je pozvana k določitvi potrebnih prioritet, tako da bodo lahko alpska središča dejavno prevzela odgovornost za razvoj Alp.

Podnebje: turizem in prostorsko načrtovanje izpostavljena vremenskim vplivom

Vsebina drugega zbornika je obenem tudi najpogostejša tema razprav letošnje zime: v časopisu Bild-Zeitung so v naslovu enega od člankov zapisali »Zemlja umira«, v krajevnem časo-

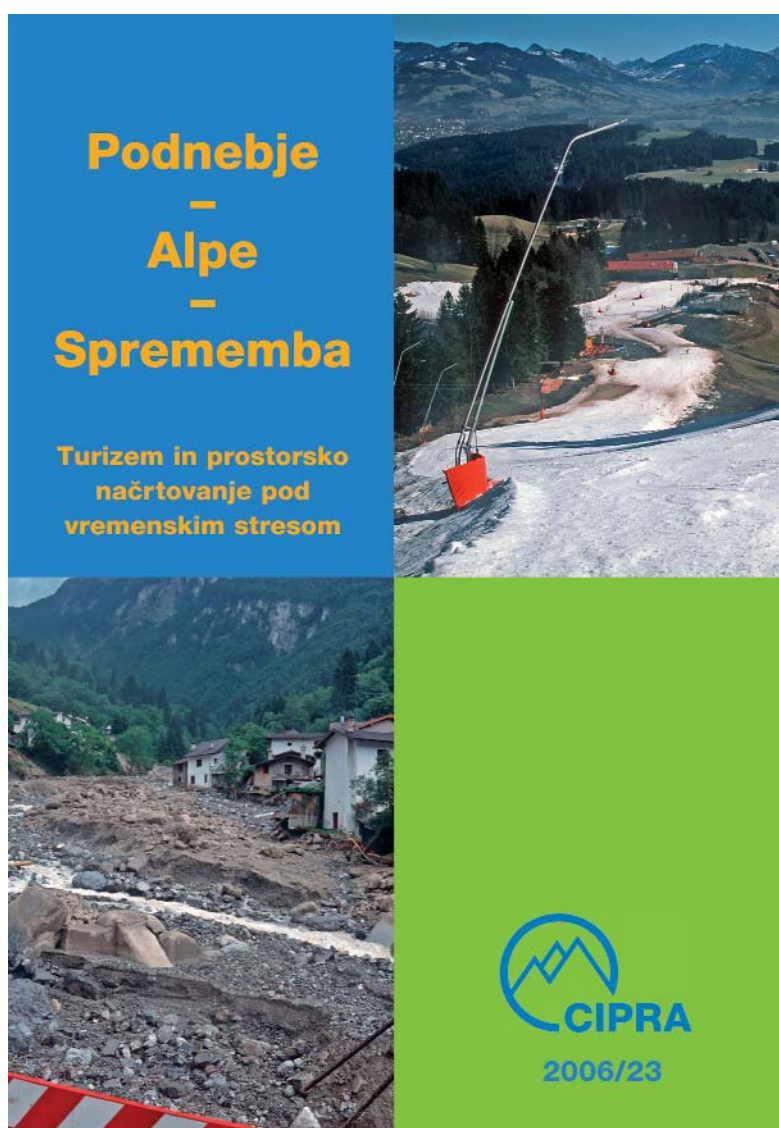
Najpomembnejše še vedno ostaja varstvo podnebja, kajti danes še lahko vplivamo na obseg podnebnih sprememb jutrišnjega dne.

pisju upravljavci smučišč v nižjih predelih kar naprej tarnajo o velikih finančnih izgubah v sezoni, nemška revija Capital se ukvarja s posledicami podnebnih razmer za gospodarstvo. Prebivalci so se zavedli obstoja podnebnih sprememb, saj je letošnja zimska sezona v pretežnem delu Alp zaradi pomanjkanja snega popolnoma uničena, vihar Kyrill je podiral drevesa in nadzemne vode železniških prog, istočasno pa so strokovnjaki za podnebje, člani Mednarodnega odbora ZN za podnebne spremembe (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC), zaostriili svoje napovedi glede posledic podnebnih sprememb. O dejstvu, da so za podnebne spremembe krivi ljudje, ni več dvoma. Posledica podnebnih sprememb so obdobja vročinskih valov poleti in močne padavine. V primerjavi z zadnjim poročilom strokovnjaki napovedujejo ponovno rast temperature. Do leta 2100 bi se tako lahko povprečna temperatura na svetovni ravni povečala do 6,4°C, menijo v IPCC.

Vpliv podnebnih sprememb je na območju Alp še posebej izrazit. Po eni strani se temperatura v Alpah dviguje dvakrat hitreje, kot je globalno povprečje, po drugi strani pa se Alpe zelo občutljivo odzivajo na vse temperaturne spremembe. Nova študija Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) je odkrila dve področji, kjer je alpski prostor najbolj ranljiv: to sta zimski turizem ter vedno večja ogroženost naselij in infrastrukture zaradi naravnih nesreč. CIPRA je lansko leto prav ti dve področji obravnavala na letni strokovni konferenci in tej problematiki posvetila tudi obsežen kompendij. Poleg najnovejših znanstvenih raziskav so v njem predstavljene zlasti možne strategije prilagajanja za Alpe. Najpomembnejše še vedno ostaja varstvo podnebja, kajti danes še lahko vplivamo na obseg podnebnih sprememb jutrišnjega dne. Tudi na to temo ponuja publikacija zanimive pobude in predstavlja posnemanja vredne primere iz praske.

Zbornika sta izšla v štirih jezikih (de/fr/it/sl, »Alpsko mesto – alpsko podeželje« tudi v angleškem jeziku). S spletne strani CIPRE (www.cipra.org) si je mogoče presneti povzetek predavanj, objavljenih v zborniku »Podnebje – Alpe – spremembe« (prav tako v štirih jezikih). Publikaciji je mogoče naročiti pri nacionalnih odborih CIPRE in CIPRI International, Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan, International@cipra.org, tel: +423 237 40 30). Cena: »Alpsko mesto – alpsko podeželje« 19,90 EUR (66 str.), »Podnebje – Alpe – spremembe« 24,90 EUR (144 str.)

© CIPRA Deutschland

Postcode 1

Zutreffendes durchkreuzen – Marquer ce qui convient Porre una crocette secondo il caso					
Weggezogen; Nachsendefrist abgelaufen A démenagé; Délai de réexpédition expiré Traslocato; Termine di rispedizione scaduto	Adresse ungenügend insuffisante Indirizzo insufficiente	Un- bekannt Inconnu Scono- sciuto	Nicht abgeholt Non récl. Non ritirato	Annahme verweigert Refusé Respinto	Ge- storben Décédé Deceduto

Schaanski memorandum za prihodnost v Alpah

Prihodnost konkretno

»alpKnowhow« je del projekta, ki zajema obstoječe strokovno znanje za šest pomembnih vsebinskih sklopov oz. vprašanj. CIPRA je pri tem poskušala ugotoviti, kaj zanjo kot za NVO pridobljeni rezultati pomenijo v političnem smislu.

© CIPRA International

Decembra 2006 so se v Schaanu v Lihtenštajnu sestali predstavniki CIPRE, da bi opredelili politični pomen rezultatov, pridobljenih v projektni fazi »alpKnowhow«.

CIPRA je v okviru projekta »Prihodnost v Alpah« zadožila šest skupin strokovnjakov, da zberejo in povzamejo znanje in informacije, ki so o zlasti aktualnih temah na voljo v raziskovalni dejavnosti in praksi. Ker rezultati njihovega dela niso ravno zapisani v slogu napetega kriminalnega romana, je bilo zbrano gradivo povzeto na seminarjih in delavnicah in prirejeno za revije in časopise v jeziku, ki je razumljiv navadnemu uporabniku iz prakse.

CIPRA ni raziskovalna ali izobraževalna ustanova, temveč je nevladna organizacija. Zato si je zastavila vprašanje, kaj pomenijo rezultati, doseženi v projektni fazi »alpKnowhow«, s političnega vidika in katera zahteve je iz njih mogoče izpeljati. Z namenom, da bi lahko na to vprašanje poiskali ustrezne odgovore, je bila 8. in 9. decembra lani v lihtenštajnskem Schaanu organizirana delavnica, ki so se je udeležili predstavniki CIPRE iz vseh alpskih držav.

Navedimo primer: potem ko je bilo v pro-

jektu fazi »alpKnowhow« ugotovljeno, da družbeni in gospodarski razvoj nista odvisna le od prometne dostopnosti regij, je CIPRA postavila zahtevo po zagotovitvi podpore tako modelom ekonomskega uspeha brez obsežnejših ukrepov za izboljšanje dostopnosti kot tudi raziskovanju dejavnikov uspešnosti tovrstnih modelov. Ali pa v primeru, ko postane jasno, da razvrščanje zavarovanih območij v številne kategorije pri turistih povzroča več zmede kot prave obveščeniosti, se CIPRA zavzema za razvoj zavarovanih območij na visoki kakovostni ravni, za merila za izpolnjevanje kakovosti, ki bodo zavezujoča za celoten alpski prostor, in za preprečevanje napačnega označevanja območij. Zahteve in politični sklepi, ki so bili sprejeti za posamezne vsebinske sklope projekta, so sedaj zapisani v posebnem dokumentu, ki se imenuje Schaanski memorandum za prihodnost v Alpah. Bese-dilo memorandum je objavljeno na spletni strani CIPRE.

KOLOFON

Obvestila CIPRE izhajajo 4-krat letno

Uredništvo (Ur.): CIPRA International: Andreas Götz (odgovorni urednik), Dominic Kaiser, Claire Simon – Drugi avtorji: Eva Favry, Thomas Frey, Michael Gleich, Bernd Hauser, Swantje Strieder – Prevod: Fabienne Juilland, Federica Albertini, Nataša Leskovic Uršič – Pri ponatisu zaželena navedba vira – Nemška, francoska, italijanska in slovenska izdaja – Celotna naklada: 17.800 izvodov – Grafična zasnova: Atelier Silvia Ruppen, Vaduz – Postavitev strani: Katharina Köbele, Petra Beyrer – Tisk: Gutenberg AG, Schaan/FL

CIPRA International

Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan
Tel. 00423 237 40 30, Fax. 00423 237 40 31
international@cipra.org, www.cipra.org

NACIONALNI ODBORI

CIPRA Österreich c/o Umweltverband

Alser Strasse 21/5, A-1080 Wien
Tel. 0043 1 401 13 36, Fax 0043 1 401 13 50
oesterreich@cipra.org, www.cipra.org/at

CIPRA Schweiz Hohlstrasse 489, CH-8048 Zürich

Tel. 0041 44 431 27 30, Fax 0041 44 430 19 33
schweiz@cipra.org, www.cipra.org/ch

CIPRA Deutschland Heinrichgasse 8

D-87435 Kempten/Allgäu
Tel. 0049 831 52 09 501, Fax 0049 831 18 024
info@cipra.de, www.cipra.de

CIPRA France 5 Place Bir Hakeim, F-38000 Grenoble

Tel. 0033 476 48 17 46, Fax 0033 476 48 17 46
france@cipra.org, www.cipra.org/fr

CIPRA Liechtenstein c/o LGU

Im Bretscha 22, FL-9494 Schaan
Tel. 00423 232 52 62, Fax 00423 237 40 31
liechtenstein@cipra.org, www.cipra.org/li

CIPRA Italia c/o Pro Natura

Via Pastrengo 13, I-10128 Torino
Tel. 0039 011 54 86 26, Fax 0039 011 503 155
italia@cipra.org, www.cipra.org/it

CIPRA Slovenija Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana

Tel. 00386 1 200 78 00 (int. 209)
slovenija@cipra.org, www.cipra.si

REGIONALNI ODBOR

CIPRA Südtirol c/o Dachv. für Natur- und Umweltschutz

Kornplatz 10, I-39100 Bozen
Tel. 0039 0471 97 37 00, Fax 0039 0471 97 67 55
info@umwelt.bz.it, www.umwelt.bz.it

PODPORNI ČLAN

Nederlandse Milieu Groep Alpen (NMGA)

Keucheniusshof 15, 5631 NG Eindhoven
Tel. 0031 40 281 47 84
nmga@bergsport.com, www.nmga.bergsport.com

Izid te številke biltena CIPRA Info
je finančno podprl sklad
Aage V. Jensen Charity Foundation
iz Vaduza/FL.